

Suomen Uhrintunnistusoppaan laatiminen

Pirita Vuorisalo

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Suomen Uhrintunnistusoppaan laatiminen

Pirita Vuorisalo
Turvallisuus ja riskienhallinta
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2019

Toiminnallinen opinnäytetyöni on työelämän kehittämisprojekti, jonka toimeksiantajana on Keskusrikospoliisin DVI-yksikkö. Olen tehnyt kehittämistyönäni Suomen DVI- eli Uhrintunnistus-oppaan poliisien ja sidosryhmien koulutuskäyttöön. Kerron tässä raportissa opinnäytetyön tavoitteet, tarkoituksen, mitä ja miksi opinnäytetyön eteen on tehty. Raportin lisäksi työhön kuuluu varsinainen produkti eli tässä tapauksessa Uhrintunnistusopas.

Opinnäytetyön tavoitteena on ammatillisen toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjeistämisen tai järjestämisen. Lopputuloksena on tietyille kohderyhmälle tarkoitettu opas. Oppaan, eli produktin käytettävyyttä tulee testata ja tässä tapauksessa se on tehty asiantuntija-arviona. Lopullinen käytettävyytestaus tulee päivittäisessä työssä, kun tapahtuu uhrintunnistusta vaativa onnettomuus tai rikos. Siinä vaiheessa nähdään, miten tositilanteessa opas löydetään ja miten sitä voidaan hyödyntää.

Viitekehystenä ovat uhrintunnistustoimintaa koskevat lait ja asetukset, sekä ohjeet ja määräykset. Tietoperustana on käytetty Ruotsin DVI-oppaasta tehtyä suomennosta, Interpolin DVI-opasta, Suomen DVI-koulutuksissa käytettyjä materiaaleja, sekä asiantuntijoiden kirjoituksia.

Dokumentteja on analysoitu järjestelmällisesti dokumenttianalyysillä. Dokumenttianalyysiin kuuluu mm. pelkistäminen ja ryhmittely. Käsiteltävä aineisto on sisältöanalyysillä tiivistetty ja selkiytetty Uhrintunnistusoppaaseen.

Laatimani opas tulee saada kaikkien poliisien saataville, jotta uhrintunnistustoimintaa vaativassa tapauksessa tehtäisiin tarvittavat toimenpiteet ja muistettaisiin konsultoida KRP:n DVI-yksikköä, tai pyytää yksikköä osallistumaan tarvittaviin toimenpiteisiin.

Creating a Finnish DVI guide

Year	2019	Pages	45
------	------	-------	----

This functional thesis is a project that aims to develop the working life. The project is mandated by the National Bureau of Investigation's DVI unit. In this project, I have created Finland's DVI guide to educate police and stakeholder groups. In addition to this report, the project consists of the actual deliverable, in other words, the DVI guide. In this report, I will share the project's objectives, purpose, as well as what and why the thesis project has been carried out.

The objective for the thesis project is to instruct, guide, rationalize and organize the professional operations. The outcome could be a guide book, aimed for some of the stakeholder groups. It is important to test the product, and in this case, this has been accomplished by professional evaluation. The final test phase will take place in daily work, when an accident or a crime occurs, that will require DVI actions. It is there and then, when the true value and benefit of the guide will be known.

Laws and regulations applicable for DVI actions will set the framework for the guide. The guide book is based on the Finnish translation of the Swedish DVI guide, Interpol's DVI guide, materials applied in Finnish DVI trainings, and professionals' publications.

The documents have been systematically analyzed by the document analysis. This includes e.g. reducing and grouping. The content analysis technique has been applied to compress and clarify the available material to DVI guide.

It is important to make this guide available for everyone at the police force, so that in any DVI cases all the relevant actions to recognize the victims will get done, and so that NBI's DVI unit would be remembered to be consulted or asked to participate to actions if needed.

Keywords: DVI, Disaster, Victim identification

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Uhrintunnistusoppaan oikeudellinen perusta	7
3	Opinnäytetyön ja Uhrintunnistusoppaan kirjallisuuslähteet ja tietoperusta	8
3.1	Suuronnettomuus	12
3.2	Viranomaisviestintä	13
3.3	Poliisin tehtävät onnettomuuspaikalla ja viranomaisyhteistyö	16
3.4	Interpolin rooli uhrintunnistuksessa	17
3.5	Keskusrikospoliisi ja Suomen uhrintunnistustoiminta	18
3.6	DVI-yksikkö ja -toiminta	18
3.7	Interpolin DVI-uhrintunnistusohjeisto	19
3.8	DVI-prosessin vaiheet	21
3.9	DVI-lomakkeet	22
3.10	AM-toiminta ja omaispoliisitoiminta	22
3.11	PM-toiminta	23
3.12	AM-PM keskus	24
3.13	Tunnistusryhmä ja tunnistusraati	24
3.14	Tunnistamisen merkitys	25
3.15	Työhyvinvointi	26
3.16	Viestintä	27
4	Opinnäytetyön toteutus	30
4.1	Kehittämismenetelmä	31
4.2	Toiminnallinen opinnäytetyö	31
4.3	Tutkimuksellinen kehittäminen	32
4.4	Dokumenttianalyysi	33
4.5	Muu aineiston ja tietoperustan kerääminen	33
4.6	Käytettävyys	35
5	Tulokset	37
6	Johtopäätökset	37
7	Lähteet	39
8	Liitteet	45

1 Johdanto

”Vainajan tunnistaminen on viimeinen kunniateko ihmiselle ja jokainen ansaitsee sen.”

Seija Ylijoki-Sørensen, oikeuslääkäri (Helsingin sanomat 3.1.2019)

Jokaisen ihmisen oikeuksiin kuuluu tulla haudatuksi omalla nimellään. Tästä syystä on tärkeää, että tuntemattoman vainajan henkilöllisyys selvitetään. Suomessa noudatetaan kansainvälisiä menetelmiä vainajan tunnistamiseksi ja mm. tunnistamisen yhteydessä käytettävät lomakkeet ovat kansainvälisesti käytettyjä.

DVI on kansainvälisesti tunnettu lyhenne ja se tulee sanoista Disaster Victim Identification. DVI tarkoittaa suuronnettomuuden uhrien tunnistamista. DVI-toimintaan kuuluu vaikeasti tunnistettavien vainajien tunnistaminen, tuntemattomien vainajien PM-tietojen (post mortem eli kuoleman jälkeisten tunnistustietojen) kerääminen, sekä kadonneitten henkilöiden AM-tietojen (ante mortem eli elinaikaisten tunnistustietojen) kerääminen. Tunnistustiedot tallennetaan uhrintunnistusohjelmaan (DVI System International). Kerättyjä AM-tietoja verrataan PM-tietoihin. Suomessa noudatetaan kansainvälisen rikospoliisijärjestön Interpolin (ICPO) DVI-uhrintunnistusohjeistoa. Poliisihallituksen antaman määräyksen mukaan DVI-toiminta kuuluu Keskusrikospoliisille. (Poliisin uhrintunnistustoiminta 2018.)

Vuonna 1990 Interpol kehotti kaikkia jäsenmaitaan perustamaan suuronnettomuuksien uhrien tunnistamiseen erikoistuneita, varustettuja ja koulutettuja yksiköitä. Yksiköillä tulisi olla valmius tarvittaessa toimia ja avustaa viranomaisia myös muissa maissa omien kansalaistensa tunnistamisoperaatioissa. (Wennqvist 2011, 14.)

Interpol, jonka tehtävänä on torjua ja selvittää rikoksia koordinoimalla kansainvälistä poliisiyhteistyötä, on kehottanut kaikkia jäsenmaita tekemään suunnitelmia ja valmistautumaan DVI-tapahtumiin yhdenmukaisen ja tehokkaan, kansainvälisen yhteistyön edistämiseksi. Interpolin mukaan kansainvälisten standardien johdonmukainen käyttäminen ja yleisesti hyväksytyjen menettelytapojen edistäminen on yksi tärkeimmistä suuronnettomuuksien uhrien tunnistamisen vaatimuksista. (DVI Sweden 2013, 10-11.) Suomen kansallisena Interpol-keskuksena toimii Keskusrikospoliisi.

Yhdenmukaiset toimintatavat ja standardit korostuvat erityisesti monikansallisissa DVI-operaatioissa (DVI Sweden 2013, 11). Yksi tunnetuimpia monikansallisia DVI-operaatioita on Aasian tsunami tapaninpäivänä 2004. Thaimaan DVI-operaatio oli suurin koskaan toteutettu

poliisioperaatio. Siihen osallistui yli 2000 poliisia ja asiantuntijaa 31 maasta ja he tunnistivat tsunamin uhreja yli 5000. (Disaster Victim Identification 2019.)

Useat maat ovat tehneet kansallisen DVI-oppaan Interpolin oppaan rinnalle. Interpolin ensimmäinen DVI-opas, Disaster Victim Identification Guide on julkaistu vuonna 1984. Opasta päivitetään jatkuvasti ja kansainvälisistä operaatioista saadut kokemukset on huomioitu uusimmassa oppaassa. (DVI Guide 2014, 6.) Ruotsin poliisi DVI-opas, Utbildningshandbok Grundutbildning DVI, on julkaistu vuonna 2013.

Tähän mennessä Suomessa ei ole ollut omaa DVI-opasta. Keskusrikospoliisin järjestämien DVI-koulutuksien palautteista on tullut esille tarve lisäkoulutuksille, harjoituksille, yhtenäisille ohjeille ja näin ollen myös omalle oppaalle.

Tein opinnäytetyönäni Suomen Uhrintunnistusoppaan. Opas on nimetty Uhrintunnistusoppaaksi, koska tarkoitus on, että opas on työkalu kaikissa niissä tilanteissa, joissa tarvitaan uhrintunnistusta, - eikä vain suuronnettomuuksissa. Oppaassa on käytetty suomenkielisiä termejä käytettävyyden ja ymmärrettävyyden vuoksi. Suomenkielisenä oppaasta tulee helpommin myös työkalu päivittäistoimintaan.

Oppaan toimintatavat ovat yhteneväiset Interpolin DVI-oppaan kanssa. Tällä varmistetaan se, että toiminta kansainvälisessä tapahtumassa on yhdenmukaista muiden maiden toimijoiden kanssa. Tein oppaan Interpolin ja Ruotsin oppaiden, sekä Suomen poliisin toimintaa koskevien lakien, määräysten, ohjeiden ja käytäntöjen pohjalta. Interpolin opas on yleisluontoinen, koska jokaisen maan lainsäädäntö ja käytänteet ovat erilaisia. Suomen opasta laadittaessa oli huomioitava Suomen poliisin toimintaa koskeva lainsäädäntö, määräykset, organisaatio, sekä sidosryhmät. Opas tulee Suomen poliisin ja sidosryhmien käyttöön. Tarve oppaan laatimiseksi oli lähtöisin Keskusrikospoliisin DVI-ryhmältä. Opasta käytetään info- ja koulutuspakettina käytännön uhrintunnistustyön opettamiseen Suomessa poliiseille ja sidosryhmille.

2 Uhrintunnistusoppaan oikeudellinen perusta

Uhrintunnistustoimintaa ohjaa lait, kansainväliset sopimukset, Poliisihallituksen määräykset ja ohjeet. Toiminnan perustana on Laki kuolemansyyn selvittämisestä, 3. luku. Lain mukaan oikeuslääketieteellinen kuolemansyynselvittäminen kuuluu poliisille ja poliisin on suoritettava tutkinta kuolemansyyn selvittämiseksi, kun kuoleman on aiheuttanut esimerkiksi rikos tai tapaturma. Lain mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vastaa oikeuslääketieteellisestä ruumiinavaustoiminnasta. Uhrintunnistustoiminta on osa kuolemansyyn selvittämistä.

Poliisihallituksen ohje Poliisin uhrintunnistustoiminnasta määrittää uhrintunnistustoiminnan sisällön ja poliisin eri toimijoiden, sekä poliisin uhrintunnistustoiminnassa käyttämien asiantuntijoiden roolit uhrintunnistustoiminnan järjestämisessä, sen johtamisessa, siihen osallistumisessa ja uhrintunnistustoiminnan päätöksenteossa. Ohjeessa on myös määritelty ensisijaiset tunnustuskeinot: DNA, sormenjäljet ja hampaat. (Poliisin uhrintunnistustoiminta 2018.)

Poliisihallituksen määräyksen Keskusrikospoliisin ja muiden poliisiyksiköiden välisestä tehtäväjaosta sekä yhteistyöstä rikostorjunnassa mukaan Keskusrikospoliisi vastaa poliisin DVI-toiminnasta, sekä kadonneisiin henkilöihin liittyvästä toiminnasta Poliisihallituksen näistä tehtävistä antamien ohjeiden mukaisesti.

Poliisihallitus täydentää kirjeessään POL-2016-1530 poliisilaitoksille, Poliisiammattikorkeakoululle ja Keskusrikospoliisille ohjettaan 2020/2013/4591 poliisitutkinnasta kuoleman johdosta. Kirjeessä muistutetaan siitä, että vainajan henkilöllisyyden varmistaminen on osa kuolemansyynselvittämistä ja poliisin on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen.

Toimivallasta ja toimenpiteistä säädetään Poliisilain 6 luvussa. AM- ja PM-tietojen kerääminen on poliisitutkintaa. Poliisitutkinnalla tarkoitetaan muuta poliisin toimitettavaksi laissa säädettyä tutkintaa kuin rikoksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa. Poliisin on suoritettava poliisitutkinta esimerkiksi kadonneen henkilön löytämiseksi. (Poliisilaki 2011.) AM-tietojen keräämiseen liittyvät myös Poliisihallituksen ohjeet POL-2017-15821 Poliisin uhrintunnistustoiminta, 2020/2013/3057 Kadonneen henkilön etsintä ja poliisitutkinta, sekä 2020/2013/4601 Tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistaminen passirekisteriin tallennettujen sormenjälkien avulla.

Kadonneen henkilön löytämiseksi tehtävällä tutkinnalla ja tuntemattoman vainajan tunnistamiseksi tehtävä tutkinta liittyvät uhrintunnistustoimintaan. Näiden osalta käytin kirjallisuutena Poliisihallituksen ohjetta kadonneen henkilön etsinnästä ja poliisitutkinnasta, sekä ohjetta tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamisesta passirekisteriin tallennettujen sormenjälkitietojen avulla.

3 Opinnäytetyön ja Uhrintunnistusoppaan kirjallisuuslähteet ja tietoperusta

Suomen Uhrintunnistus-oppaan tärkeimmät kirjallisuuslähteet olivat Ruotsin DVI-oppaasta tehty käännös ja Interpolin Disaster Victim Identification DVI Guide. Kirjallisuuslähteinä käytin myös uhrintunnistusta koskevia lakeja, määräyksiä ja ohjeita, sekä Suomen DVI-koulutuksissa käytettyjä koulutusmateriaaleja, esimerkiksi Vainajan tunnistus RTL:n (Rikosteknisen laboratorion) näkökulmasta. Uhrintunnistusoppaaseen en käyttänyt

muita materiaaleja, koska oppaan avulla on tarkoitus yhdenmukaistaa toimintatapoja Interpolin uhrintunnistusohjeiston mukaiseksi. Oppaan tulee olla helppokäyttöinen ja mahdollisimman ristiriidaton Interpolin ohjeiston kanssa. Tämän vuoksi en lisännyt oppaaseen muita kuin toimintaa koskevia lakeja, ohjeita ja määräyksiä, sekä aiheeseen liittyviä asiantuntijakirjoituksia.

Opinnäytetyössäni olen käyttänyt Laurea Finnan, Ebook Centralin ja ProQuest Centarlin, sekä opintojeni kautta löytämäni, uhrintunnistuksesta ja siihen liittyvästä toiminnasta kirjoitettuja kirjoja ja artikkeleita. Aineistoa etsiessäni jätin haun ulkopuolelle DNA-, hammas- ja sormenjälkitutkimuksista kirjoitetut tutkimukset ja artikkelit.

Kehittämistyön menetelmistä, toiminnallisesta opinnäytetyöstä, käytettävyydestä sekä käytettävyydestä olen löytänyt kirjallisuutta Laurea Finnasta. Opinnäytetyössä käytettäväksi materiaaliksi valitsin: Helppokäyttöisen verkkopalvelun suunnittelu, Kehittämistutkimus opinnäytetyönä, Kehittämistyön menetelmät, Käytettävyys, suunnittelu ja arviointi, Toiminnallinen opinnäytetyö sekä Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Alla olevassa taulukossa on opinnäytetyön kirjallisuuslähteet ja lyhyet kuvaukset niistä.

Tekijät	Teos	Kuvaus ja opinnäytetyössä käytetyt menetelmät
Kananen, J.	Kehittämistutkimus opinnäytetyönä	Käytännönläheinen kirja kehittämistutkimuksesta, sen lähestymistavoista, toteutuksesta ja menetelmistä.
Kuutti, W.	Käytettävyys, suunnittelu ja arviointi	Kirja esittelee käytettävyyden eri osa-alueita esim. suunnittelua, arviointia, käytettävyydestä ja käyttäjäkeskeistä suunnittelua.
Ojasalo, K., Moilanen T. & Ritalahti J.	Kehittämistyön menetelmät	Kirja käsittelee tutkimuksellista kehittämistyötä kokonaisuutena, kehittämistyön lähestymistapoja ja käytettäviä menetelmiä, esimerkiksi dokumenttianalyysejä.
Sinkkonen, I., Nuutila E. & Törmä, S.	Helppokäyttöisen verkkopalvelun suunnittelu	Kirja käsittelee esimerkiksi käyttäjäkeskeistä tuotekehitystä, käytettävyyden arviointia ja testausta, sekä jälkiseurantaa.
Toikko, T. & Rantanen T.	Tutkimuksellinen kehittämistoiminta	Kirja käsittelee kehittämisprosessia, sen tehtäviä ja hallintaa, kehittämistoiminnan tutkimuksellisuutta ja tulosten levittämistä.
Vilka H. & Airaksinen T.	Toiminnallinen opinnäytetyö	Opas toiminnallisen opinnäytetyön tekemiseen ja työelämälähtöisen kehittämishankkeen ideointiin, suunnitteluun ja toteutustapoihin.

Taulukko 1 Opinnäytetyön kirjallisuuslähteet

Olin yhteydessä myös Poliisiammattikorkeakoulun kirjastoon saadakseni kirjallisuutta DVI-toiminnasta. Poliisiammattikorkeakoulun kirjastossa oli kirjallisuutta DNA:n ja hampaiden avulla tehtävästä tunnistamisesta.

Poliisi ei kykene tekemään kaikkia uhrintunnistukseen liittyviä toimenpiteitä yksin, vaan se on moniviranomaistyötä. Toimintaan liittyvät myös Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen (THL) oikeuslääkärit, oikeushammaslääkärit ja oikeusgeneetikot. Olin yhteydessä THL:n yhteistyökumppaneihin ja pyysin heitä kirjoittamaan oppaaseen kappaleen uhrintunnistuksesta heidän näkökulmastaan.

THL:n oikeusgenetiikanlaitokselta tutkimuspäällikkö Jukka Palo kirjoitti DNA-menetelmistä DVI-toiminnassa. Asiantutijakirjoituksessaan Palo kirjoittaa DNA-tunnistamisesta DVI-tapahtumissa, minkälaisissa tilanteissa DNA-tunnistamista käytetään ja miten sitä koordinoidaan. Kirjoituksessaan hän kertoo AM-näytteiden keräämisestä, käytettävyydestä ja mitä taltiointiin tulisi huomioida. Kirjoituksessa kerrotaan minkälaisia DNA-näytteitä (eli PM-tietoja)

vainajasta taltioidaan ja miten näytteet otetaan, sekä näytteiden säilymisestä ja dokumentoinnista. Palo kertoo myös DNA-tunnistusprosessista ja yleisesti DNA:sta. (Palo 2019)

Pyysin asiantuntijakirjoitusta Jukka Palolta, koska hän on ollut mukana kehittämässä DVI-koulutusta ja ollut kouluttajana KRP:n DVI-yksikön järjestämässä koulutustilaisuuksissa. Hän on vuodesta 2005 toiminut oikeusgeneetikona ja päätyönsä lisäksi hän on tehnyt uhrien tunnistamista ja suomalaisten populaatiogenetiikan tutkimusta. Palo on toiminut Suomen akatemian tutkijatohtorina 2005-2008 ja on oikeuslääketieteellisen genetiikan dosentti. Hän on osallistunut uhrintunnistustyöhön mm. Thaimaan tsunamissa, Malagan bussiturmassa, sekä Jokelan ja Kauhajoen koulusurmista. Lisäksi hän on osallistunut Nepalissa sisällissotien uhrien tunnistamiseen ja koulutusprojekteihin mm. Kosovossa ja Perussa. Palo vastaa THL:ssä talvi- ja jatkosodan sankarivainajien tunnistusprojektista. (Palo 2019.)

Oikeushammaslääkärin ja oikeuslääkärin tehtävistä ja vastuista uhrintunnistuksessa kirjoitti Seija Ylijoki-Sørensen. Asiantuntijakirjoituksessaan hän kertoo miten oikeuslääkäri voi avustaa poliisia AM-tietojen keräämisessä ja tulkita saatuja tietoja. Hän kirjoitti oikeuslääkärin roolista DVI-tiimin jäsenenä, vastuista PM-tietojen keräämisessä, sekä roolista AM- ja PM-tietojen vertailussa ja laadunvarmistuksessa. Hän tuo kirjoituksessaan esille myös oikeuslääkärin tehtäviin kuuluvien, tunnistamisen jälkeisten asiakirjojen, esimerkiksi hautausluvan ja kuolintodistuksen laatimisen. Ylijoki-Sørensen kirjoitti myös oikeushammaslääkärin mahdollisuuksista tukea poliisia AM-tietojen keräämisessä, mitä tietoja kerätään ja miten niitä hyödynnetään. Lisäksi hän kirjoitti oikeushammaslääkärin tehtävistä PM-tietojen keräämisessä. Kirjoituksessa tulee esille myös oikeushammaslääkärien rooli vertailussa ja tunnistusraadissa. (Ylijoki-Sørensen 2019.)

Myös toinen asiantuntijakirjoittaja on yksi KRP:n DVI-yksikön yhteistyökumppaneista. Seija Ylijoki-Sørensen on toiminut oikeushammaslääketieteen ID-vastaavana THL:ssä elokuusta 2018. Ylijoki-Sørensen on koulutukseltaan oikeuslääketieteen erikoislääkäri, oikeushammaslääkäri ja lääketieteen tohtori. Hän on kouluttautunut hammaslääkäriksi Tanskassa, suorittanut siellä oikeuslääkärin tutkinnon ja väitellyt oikeuslääketieteen alalta. Ylijoki-Sørensen on työskennellyt Tanskassa vuoteen 2014 ja vuodesta 2015 hän on toiminut Suomessa oikeuslääkärinä. Vuodesta 2017 hänen virkansa muutettiin oikeuslääkärin ja oikeushammaslääkärin kombinaatioriksi ja toimenkuva on Suomessa ainoa laatuaan. Käytännön DVI-kokemusta Ylijoki-Sørensenillä on Thaimaan tsunamista ja Tallinnan Copterline-onnettomuudesta. (Ylijoki-Sørensen 2019.)

Seuraavaksi käsitellään uhrintunnistukseen liittyviä käsitteitä ja toimintaa.

3.1 Suuronnettomuus

”Suuronnettomuudella tarkoitetaan onnettomuutta, jota on kuolleiden tai loukkaantuneiden taikka ympäristöön kohdistuvien vahinkojen määrän taikka onnettomuuden laadun perusteella pidettävä erityisen vakavana.” (Turvallisuustutkintalaki 2011/525.) Suuronnettomuuden määritelmä Interpolin DVI-oppaan (2014, 8) mukaan on odottamaton tapahtuma, jonka seurauksena on kuollut monia ihmisiä.

Suuronnettomuudet voivat olla suljettuja tai avoimia tapahtumia tai näiden yhdistelmä. Esimerkiksi lento-onnettomuus on suljettu tapahtuma. Tapahtumassa kuolee jokin määrä ihmisiä ja he kuuluvat tunnistettavaan ryhmään. Näissä tapauksissa on saatavilla esimerkiksi matkustajaluettelo, jonka perusteella tiedetään onnettomuuden osalliset. Thaimaan tsunami ja bussionnettomuudet ovat esimerkkejä avoimista onnettomuuksista. Näissä onnettomuuksissa kaikkia osallisia ja kuolleiden määrää ei tiedetä. Jos esimerkiksi lentokone putoaa julkiselle paikalle, suljetun ja avoimen suuronnettomuuden yhdistelmä mahdollinen. (Uhrintunnistuskoulutus 2018, 21; DVI Sweden 2013, 14-15.)

Suuronnettomuuden yhteydessä puhutaan myös katastrofista, kriisistä tai häiriötilanteesta. Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (2017, 97) häiriötilanne määritellään ”uhaksi tai tapahtumaksi, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää viestintää”. Esimerkkeinä mainitaan vakavat luonnononnettomuudet tai ihmisen toiminnasta aiheutuvat häiriötilanteet kuten esimerkiksi terrorismi. Huhtalan ja Hakalan (2009, 14) mukaan sana kriisi tarkoittaa kohtalokasta häiriötä, äkillistä muutosta tai ratkaisevaa käännettä. Heidän mukaansa kaikki kriisit ovat erilaisia, joten niitä ei voida koskaan luonteeltaan tai tapahtumapaikaltaan ennakoita. Huhtalan ja Hakalan mukaan yhteiskunnalliset siviilikriisit voidaan jakaa kolmeen päätyyppiin, jotka kukin vaativat erilaisia toimenpiteitä.

1. Luonnononnettomuudet ja katastrofit kuten tsunami. Nämä vaativat välitöntä viranomais- ja pelastustoimintaa, hyvää kriisinhallintaa ja viestintää. Näillä keinoin voidaan vähentää uhrien määrää ja muita menetyksiä. Viestinnän tulee olla avointa, nopeaa ja hyvin organisoitunutta.
2. Ihmisten aiheuttamat onnettomuudet. Nämä voivat olla tahallisia tai tahattomia. Myös nämä vaativat pelastustöitä ja poliisin suorittamaa tutkintaa.
3. Eläinten tai ihmisten välityksellä leviävät sairaudet kuten esimerkiksi lintuinfluenssa tai SARS. Näissä tapauksissa viranomaisten viestinnältä ennakointi ja tarkkaa harkintaa. (Huhtala & Hakala 2009, 16.)

Suuronnettomuudet ovat poikkeuksellisia tilanteita ja niiden hallintaan vaaditaan kaikilta viranomaisilta enemmän toimijoita, kuin päivittäisessä toiminnassa ja onnettomuuden eska-
loitumisen ehkäiseminen vaatii viranomaisilta nopeaa ja tehokasta toimintaa heti alkuvai-
heessa. Lähes aina myös onnettomuusalueen lähistöllä asuvan väestön hyvinvointi joutuu uha-
tuksi. (Holappa 2015, 23.) Koska suuronnettomuudessa saattaa menehtyä suuri joukko ihmisiä,
tai vainajat ovat vaikeasti tunnistettavissa, on uhrintunnistus merkityksellinen asia osana
suuronnettomuutta.

3.2 Viranomaisviestintä

Hätäkeskukset vastaanottavat hätäilmoituksia, jotka kuuluvat pelastus-, poliisi- sekä sosiaali-
ja terveydenhuollon toimialaan. Hätäkeskus välittää hätäilmoitukset edelleen auttaville vi-
ranomaisille ja yhteistyökumppaneille. Viranomaisten vastaanotettua hätäilmoituksen, niiden
toiminta käynnistyy ja viranomaisten välinen viestintä alkaa. (Laki hätäkeskustoiminnasta
2010/692 2:4§; Hätäkeskukset vastaanottavat hätäilmoitukset 2019; Vastamäki 2015, 200.)

Suuronnettomuuksissa vaaditaan viranomaisilta ja muilta tapahtuman hallintaan osallistuvilta
toimijoilta tiivistä viestintää ja yhteistyötä. Kaikki toimijat tarvitsevat tietoa kokonaisuuden
hallintaan ja päätöksentekoa varten ja jotta kaikille syntyisi ymmärrys siitä, mitä toimenpi-
teitä heiltä vaaditaan. Näin voidaan epätäydellisissä olosuhteissa päästä parhaaseen mahdolli-
seen lopputulokseen. Viestintää tarvitaan viranomaisyhteistyön synnyttämiseksi. (Ruuska
2015, 162; Pedak 2018, 16, 48; Haddow & Haddow 2014, 9; Coombs 2012, 126; Vastamäki
2015, 205.) Yhtenä osana kokonaisuuden ymmärtämistä on myös ymmärrys uhrintunnistuksen
merkityksestä ja vaatimuksista. Usean viranomaisen toimiessa samassa tapahtumassa, voidaan
koulutuksella, viestinnällä ja Uhrintunnistusoppaan avulla varmistaa, että asiat tehdään alus-
ta asti oikein myös uhrintunnistuksen näkökulmasta.

Suomessa toimivilla viranomaisilla on käytössään Viranomaisverkko eli VIRVE. Sitä käyttävät
poliisin lisäksi esimerkiksi pelastustoimi, ensihoito, tullit, rajavartiolaitos, puolustusvoimat ja
sosiaalitoimi. Yhteinen radiopuhelinverkko ja sen puheryhmärakenne mahdollistavat viran-
omaisten välisen yhteistoiminnan, sekä viranomaisten oman, sisäisen viestinnän. Jokaiselle
viranomaiselle on omat puheryhmät, joita he voivat käyttää ilman, että muut viranomaiset
pääsevät kuulemaan tai häiriintymään niistä. (Pekkonen 2015, 176-177.) VIRVEÄ voidaan käyt-
tää siis viranomaisten sisäisessä, sekä niiden välisessä kriisiviestinnässä.

VIRVE on päivittäinen työkalu viranomaisten työssä ja tilannejohtamisessa. Koska VIRVE on
viranomaisille perustyökalu, se toimii erinomaisesti myös erityistilanteissa, esimerkiksi suur-

onnettomuuksissa, nopean tilannekuvan ja -tietoisuuden rakentamisessa ja jakamisessa. Viranomaisten yhteiset puheryhmät helpottavat nopeaa tiedonvälitystä kaikkien viranomaisten kesken. (Pekkonen 2015, 177.) Samaan aikaan viranomaiset voivat välittää tietoa omissa puheryhmissään ja johtaa omaa toimintaansa. Puheryhmät mahdollistavat myös sen, että eritystilanteessa viranomaiset voivat hoitaa tilannetta omilla kanavilla ja päivittäistoimintoihin käytetyt kanavat eivät ruuhkaudu viestiliikenteestä. Tästä huolimatta radioliikenteen tulee olla kurinalaista ja turhaa radioviestintää on vältettävä, jotta kanavat ovat tärkeälle viestinnälle vapaita.

Suuronnettomuuksissa toimintaan osallistuvat viranomaiset kutsutaan myös tarvittaessa koolle yhteisen tilannekuvan rakentamiseksi sekä päätöksentekoa ja viestintää varten. Kasvokkain vaihdettu tieto saattaa tilannekuvan kannalta olla suurta määrää tietoa rikkaampaa ja laadukkaampaa. Tilannekuvan ylläpitämisestä ja toiminnan yhteensovittamisesta vastaa pelastustoiminnan johtaja eli tilanteen yleisjohtaja. Hänellä on mahdollisuus muodostaa avukseen johtoryhmä toimintaan osallistuvien viranomaisten, laitosten ja vapaaehtoisten yksiköiden edustajista. He yhdessä muodostavat projektiorganisaation, jonka tehtävänä on reaaliaikaisesti koordinoita tietoa, ajankohtaisten ongelmien selvittäminen ja toiminnan suuntaaminen tavoitteiden mukaiseksi. Aluksi tietoa voi olla vain vähän saatavilla, mutta toiminnan edessä sitä on enemmän ja monelta eri taholta saatavilla. Tietoa on osattava priorisoida, ymmärtää mihin saatua tietoa tarvitaan ja miten se asetetaan saataville. Yhteistyö, sitoutuminen, tasa-arvoisuus, keskinäinen luottamus ja asiantuntijuus korostuvat. (Ruuska 2015, 162; Pedak 2018, 48-49; Coombs 2012, 127.)

Kuva 1 Viranomaisten ajoneuvoja vankkurimuodostelmassa HAZARD-harjoituksessa (Vuorisalo 2018)

Viranomaisten välisen, julkisuudelta piilossa tapahtuvan, sisäisen kriisiviestinnän lisäksi tarvitaan organisaatioiden sisällä tapahtuvaa sisäistä viestintää. Sitä tarvitaan myös organisaation sisällä tiedonvaihtoon, kokonaiskuvan hahmottamiseen, päätöksen tekoon, vaatimusten ymmärtämiseksi, yhteisen tilanneymmärryksen luomiseen ja asiantuntijuuden löytämiseen. Sisäistä viestintää tulee harjoitella ulkoisen viestinnän tavoin. Paras tapa varautua on huolehtia tavanomaisesta viestinnästä mahdollisimman hyvin ja luoda päivittäisessä toiminnassa yhteiset viestintätavat ja -kanavat. Kun henkilöstöllä on tiedossa omat roolit, viestintäkanavat ovat aktiivisessa käytössä ja toimintaa on harjoiteltu, on helppo siirtyä tehostettuun viestintään. Viestinnän toimintamalleja on hyvä harjoitella muiden harjoitusten yhteydessä ja samalla varmistaa, että yhteystiedot ovat ajan tasalla. Myös sisäisessä viestinnässä on muistettava, että tieto on jaettava ja taltioitava niin, että se on kaikkien sitä tarvitsevien saatavilla. (Kriisiviestinnän periaatteet 2009, 14-16; Coombs 2012, 132-133.)

Maarit Pedak on 2018 väitöskirjassaan Kompleksinen yhteisökriisi, tutkinut sisäistä viestintää kuntaorganisaation resilienssitekijänä Jokelan ja Kauhajoen koulusurmista. Kuntaorganisaatio on yksi toimija, jolla on lakisääteinen rooli turvallisuustoimijoiden yhteistyössä. Resilienssillä Pedak (2018, 52) tarkoittaa yhteisön tai organisaation sisäisiä voimavaroja, jotka auttavat selviytymään ja pitämään yllä toimintakykyä kompleksisissa tilanteissa. Pedakin mukaan toimijoiden välinen, onnistunut viestintä tekee kriisiorganisaatioista toimintakykyisempiä ja niiden toimenpiteet ovat tarkoituksenmukaisempia. (Pedak 2018, 167-168.) Hän nimeää neljä

yhteisöresilienssiin vaikuttavaa tekijää ja ne ovat: 1. tiedon ja keskinäisen viestinnän mahdollisuudet, 2. yhteisön voimavarojen tunnistaminen ja hyödyntäminen, 3. ihmiset ja heidän verkostonsa eli sosiaaliset suhteet, sekä 4. riittävät resurssit ja taloudelliset mahdollisuudet (Pedak 2018, 53).

3.3 Poliisin tehtävät onnettomuuspaikalla ja viranomaisyhteistyö

Suuronnettomuustilanteet ja muut onnettomuudet ovat moniviranomaistoimintaa ja vaativat viranomaisyhteistyötä. Valtosen mukaan (2010, 25) viranomaisyhteistyö on toimivaltaisen viranomaisen koordinoimaa, viranomaisten ja muiden yhteistyöhön veloitettujen tai valtuutettujen toimintaa yhdessä, yhteisen päämäärien saavuttamiseksi. Suuronnettomuuksissa yksi viranomainen toimii koko tilanteen yleisjohtajana. Johtovastuu määräytyy sen mukaan minkä viranomaisen toimialaan sen hetkiset, ensisijaiset ja tärkeimmät tehtävät kuuluvat. Alkutilanteessa poliisin ensisijaiset tehtävät onnettomuuspaikalla ja suuronnettomuustilanteessa ovat pelastustoimen turvaaminen, lisäuhrien - ja vahinkojen estäminen, vaara-alueen eristäminen ja mahdollinen evakuointi sekä liikenteen ohjaaminen ja varoittaminen. Näiden lisäksi poliisin tehtäviin kuuluvat kadonneiden etsinnän järjestäminen, tutkinnan turvaaminen, vainajista huolehtiminen ja tapahtumien taltiointi. (Ojala 2015, 230-231.) Nämä tehtävät ovat myös osa uhrintunnistamista ja tästä syystä jokaisen poliisimiehen tulisi tietää uhrintunnistuksen perusperiaatteet. On tapahtumia, joissa on useita kuolonuhreja, jotka vaativat tunnistamista, mutta joissa ei välttämättä tarvita KRP:n uhrintunnistusyksikön apua. Tällaisia tapahtumia voivat olla esimerkiksi auto-onnettomuudet, joissa menehtyy ihmisiä, mutta joissa paikallispoliisi voi hoitaa uhrien tunnistamisen hyväksytyillä menetelmillä.

Jos tapahtuman on aiheuttanut rikos, poliisi suorittaa asiassa esitutkinnan. Poliisilain (22.7.2011/872) 1:1§ssä määritellään poliisin tehtävät ja yksi niistä on rikosten selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. On mahdollista, että poliisin lisäksi onnettomuutta tutkii myös Onnettomuustutkintakeskus. Onnettomuustutkintakeskuksen tehtävistä ja niistä tapauksista, joissa se suorittaa tutkinnan, määrätään Turvallisuustutkintalaissa (20.5.2011/525).

Viranomaisyhteistyöllä ja viranomaisten välisellä viestinnällä varmistetaan, että pelastustoimi ja ensihoito ymmärtävät onnettomuutta seuraavan tutkinnan merkityksen. Poliisin lisäksi myös muut viranomaiset ottavat onnettomuuspaikalla huomioon, että jälkiä ei tarpeettomasti sotketa, tapahtumapaikka jätetään mahdollisimman koskemattomaksi ja vainajia ei siirretä.

Pelastustoiminnan ja ensihoidon jälkeen poliisi aloittaa tapahtumapaikalla tutkinnan tapahtumien selvittämiseksi ja uhrien tunnistamiseksi. Paikalla tehtävä rikostutkinta ja

uhrintunnistustoiminta tukevat toisiaan ja esimerkiksi näytteiden otossa huomioidaan molempien tutkintojen tarpeet ja tavoitteet. Toimintaa helpottaa se, että Suomessa rikospaikkatutkintaa ja uhrintunnistustoimintaa tekevät usein samat henkilöt ja he ovat käyneet samoja koulutuksia. Työtä tehdään yhteistyössä ja suunnitelmallisesti.

3.4 Interpolin rooli uhrintunnistuksessa

Interpolin DVI-oppaan mukaan päävastuu DVI-toiminnasta on sillä maalla, jossa suuronnettomuus on tapahtunut. Kaikilla mailla, joiden kansalaisia on suuronnettomuuden uhreina, on kuitenkin yhteinen vastuu. Jos Interpolin jäsenmaalla ei ole omaa DVI-organisaatiota tai sen oma organisaatio ei ole riittävä, voi jäsenmaa pyytää suuronnettomuudessa apua Interpolilta. Suuri etu on siinä, että Interpol voi johtaa toimintaa ja että se on kansainvälisesti tunnustettu juridinen organisaatio. (Uhrintunnistusopas 2019.)

Interpolin tarjoama tuki:

- Apua Interpolin johtokeskuksesta Lyonista tietojen tai avunpyyntöjen lähettämiseksi kansainvälisesti.
- Nopean toiminnan joukkoja, jotka voivat matkustaa paikanpäälle hankkimaan tietoja ja vahvistusta tai teknistä tukea yhteyden rakentamisessa Interpolin tietokantojen kanssa.
- DVI-opas ja lomakkeet ovat saatavilla ladattavina Interpolin kotisivuilla.

Interpolilla ei kuitenkaan ole omia taktisia- ja teknisiä tutkijoita, oikeuslääkäreitä ja muita asiantuntijoita, vaan se turvautuu jäsenmaidensa antamaan resurssiapuun. (Uhrintunnistusopas 2019.) Tästä syystä Suomessa on tärkeä noudattaa Interpolin uhrintunnistusohjeistusta, koska Suomi on tarvittaessa mukana antamassa resurssiapua ja kaikkien toimintaan osallistuvien tulee tietää oikeat toimintatavat. Interpol isännöi vuosittaista kansainvälistä DVI-konferenssia, jolla on ohjausryhmiensä kautta päätösvaltaa DVI-oppaan ja lomakkeiden ja DVI SI (System International eli DVI ohjelma) suhteen. (Uhrintunnistusopas 2019.)

Poliisihallitus päättää keskusteltuaan Keskusrikospoliisin kanssa asiasta, Suomen uhrintunnistussyksikön osallistumisesta kansainvälisiin, pitkäkestoisiin ja useita asiantuntijoita vaativiin tehtäviin (Poliisin uhrintunnistustoiminta 2018, 3).

3.5 Keskusrikospoliisi ja Suomen uhrintunnistustoiminta

Keskusrikospoliisi toimii Suomessa Interpolin kansallisena keskuksena. Poliisihallituksen antaman ohjeen (POL-2017-15821) Poliisin uhrintunnistustoiminnasta mukaan, uhrintunnistustoiminnan koulutuksesta ja varustuksesta vastaa Keskusrikospoliisi. Se määrittää myös yksikön valmiusvarustuksen vähimmäismäärän ja tason. Keskusrikospoliisin tehtävä on yhteistyössä muiden poliisiyksiköiden kanssa ylläpitää, kehittää, suorittaa onnettomuuksien ja rikosten uhrintunnistustoimintaa. Ohjeen mukaan Keskusrikospoliisille kuuluu myös alan kansainvälisen kehityksen seuraaminen, yhteistoiminnan edistäminen muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa, yhteydenpito muiden maiden vastaavien yksiköiden kanssa sekä osallistuminen pohjoismaisen DVI-ryhmän toimintaan.

3.6 DVI-yksikkö ja -toiminta

Suomessa uhrintunnistusyksikkö on toiminut 1990-luvun alusta lähtien. Sen ensimmäinen tehtävä oli lentokoneen maahansyöksy Luumäellä vuonna 1992. Todellinen tulikoe oli autolautta Estonian uppoaminen vuonna 1994. Tämän jälkeen yksikön tehtäviä ovat olleet esim.: räjähdysonnettomuus kauppakeskus Myyrmannissa 2002, Copterlinen onnettomuus 2005, Jokelan koulusurmat 2007, Malagan bussiturma 2008, Kauhajoen koulusurmat 2008, Sellon ampumavälikohtaus 2009, Hyvinkään ampuminen 2012 ja Jämijärven lento-onnettomuus 2014. Kotimaassa ryhmä on osallistunut useiden henkirikosten uhrien tunnistamiseen, sekä kotimaassa ja ulkomailla tuntemattomien vainajien tunnistamiseen. (Uhrintunnistuskoulutus 2018, 13.)

Poliisin uhrintunnistusyksikköön kuuluu uhrintunnistustoimintaan määrättyjä Keskusrikospoliisin ja poliisilaitosten poliisimiehiä ja muuta henkilöstöä. Yksikkö suorittaa uhrintunnistusta esimerkiksi silloin, jos onnettomuus- tai rikostapauksessa on suuri määrä uhreja, uhrin ovat vaikeasti tunnistettavissa tai uhreja on kateissa. Tunnistamisessa käytetään asiaan perehtyneitä oikeuslääkäreitä, oikeushammaslääkäreitä sekä muita asiantuntijoita. Poliisilaitoksilla tulee olla AM- ja PM-henkilöt, jotka vastaavat uhrintunnistustoiminnasta. Uhrien omaisten ja uhrintunnistusyksikön välinen tiedonkulku varmistetaan omaispoliisitoiminnalla. (Poliisin uhrintunnistustoiminta 2018, 2.) Omaispoliisi toimii yhteyshenkilönä omaisten ja uhrintunnistusyksikön välillä.

Kotimaassa uhrintunnistussyksikön toiminnan käynnistämisestä päättää Keskusrikospoliisi. Päättös tehdään asianomaisen tutkinnanjohtajan tai erityistutkinnasta vastaavan henkilön pyynnöstä. Myös Poliisihallitus voi päättää asiasta. (Poliisin uhrintunnistustoiminta 2018, 2.)

Uhrintunnistussyksikkö voi avustaa paikallispoliisia myös yksittäistapauksissa, riippumatta tapauksen luonteesta tai uhrien lukumäärästä. (Poliisin uhrintunnistustoiminta 2018, 1). Apu voi olla myös esimerkiksi konsultaatiota tai avaussalitoiminnassa avustamista.

Keskusrikospoliisi tehtäviin kuuluu myös koota tunnistustiedot kaikista Suomen kadonneista henkilöistä (AM-tiedot) ja tuntemattomista vainajista (PM-tiedot). Kateisiin jääneistä henkilöistä tulee kerätä AM-tiedot viimeistään neljän viikon kuluttua katoamisilmoituksen kirjaamisesta ja ne tulee toimittaa Keskusrikospoliisille. Tarkoituksena on helpottaa Suomesta ja ulkomailta löytyvien, suomalaisiksi epäiltyjen vainajien henkilöllisyyden selvittämistä, selvittää henkilöllisyys mielenterveyspotilaille tai vaikeasti loukkaantuneille henkilöille, jotka eivät itse pysty kertomaan nimeään, etsiä mahdollisia uhreja henkirikosviiheisiin, sekä tuottaa tilastotietoa kadonneista henkilöistä ja tuntemattomista vainajista. Toiminnalla edistetään luotettavaa tunnistamista. (Uhrintunnistuskoulutus 2018, 88, 92.)

3.7 Interpolin DVI-uhrintunnistusohjeisto

Interpolin uhrintunnistusohjeisto sisältää kateissa olevien henkilöiden, löydettyjen ruumiiden, ruumiinosien ja tavaroiden standardisoidun dokumentoinnin ja rekisteröinnin sekä sen, miten niitä vertaillaan ja tunnistetaan. Koska menetelmä on yksinkertainen ja perusteellinen, se toimii tapahtumasta riippumatta. Uhrintunnistusmenetelmää käytetään, vaikka kyseessä ei olisi suuronnettomuus. Jos onnettomuudessa tai rikoksen seurauksena kuolee ihmisiä, heidät tulee tunnistaa varmoilla menetelmillä. Tunnistustyö perustuu siihen, että kukin maa noudattaa Interpolin käytäntöjä ohjeen mukaisesti siitä, miten ja mitä rekisteröidään lomakkeille ja tietokantaan. DVI-asiakirjoja kehitetään jatkuvasti Interpolin johdolla ja lomakkeita ja ohjeita päivitetään joka viides vuosi Interpolin DVI-komitean päätösten mukaisesti. (Uhrintunnistusopas 2019.)

Erityisesti monikansallisissa DVI-operaatioissa voi olla ongelmia yhtenäisten toimintatapojen varmistamisessa, toiminnan ammattimaisuudessa ja eettisyydessä. On mahdollista, että tunnistamistoiminnan nopeaksi käynnistämiseksi tapahtumamaahan lähetetään henkilöstöä, jolla ei ole koulutusta DVI-toimintaan. Tässä tapauksessa lähetetty henkilöstö ei välttämättä tiedä oikeita toimintatapoja eikä tee esimerkiksi riittävää näytteidenottoa. Tämä hidastaa vainaji-

en tunnistamista ja on kallista, koska näytteitä saatetaan joutua ottamaan myöhemmin lisää varman tunnistamisen saamiseksi.

Kouluttamaton henkilökunta saattaa noudattaa oman maan vakiintuneita tapoja ja esimerkiksi poistaa ruumiinavauksen yhteydessä esimerkiksi rutiininomaisesti leukaluun tai sormia, jolloin samalla poistetaan tärkeimpiä vainajan yksilöiviä tunnistamiskeinoja. Tämä muodostaa ongelman varsinkin silloin, jos poistettuja ruumiinosia ei dokumentoida ja taltioida järjestelmällisesti, eikä niitä näin ollen voida enää myöhemmin yksilöidä tietyille vainajalle kuuluviksi. Ennen tunnistamistyön aloittamista olisi tärkeää, että paikalliset ja muiden maiden viranomaiset sekä asiantuntijat kävisivät yhdessä läpi yhteiset toimintatavat sekä periaatteet. Yhteistyön onnistumiseksi toimijoilla pitää olla myös yhteinen näkemys toiminnan merkityksestä ja tavoitteista. Tarkoituksenmukainen toiminta voi alkaa vasta, kun organisaatiolla on muodostunut edes jonkinlainen ymmärrys tilanteen vaatimuksista. Yhteistä tilanneymmärrystä voidaan tukea yhteistyössä kehittyvillä rutiineilla ja yhdessä sovitulla säännöllä. Sopimalla johtosuhteista, työnjaosta ja yhteistyön periaatteista lisätään tehokkuutta ja toimintakykyä. Lisäksi vastavuoroisuus eri kulttuurien välillä voi olla haastavaa ja vuorovaikutus voi epäonnistua. Yhteistyön varmistamiseksi tuleekin ottaa huomioon myös tapahtumamaan kulttuuri, uskonnolliset tavat ja poliittinen järjestelmä. Tällöin virheiltä voidaan välttyä ja omaisille saadaan luovutetuksi oikea vainaja. (Byard & Winskog 2010, 1; Schwarz, Seeger & Auer 2016, 135; Pedak 2018, 48-49.)

Myös Szibor, Huckenbeck, Thiel, Krause & Lessig tuovat Forensic Science Internationalin julkaisussa 177 (2008, e39) esille Thaimaan tsunamin yhteydessä ilmenneitä ongelmia. Kirjoittajien mukaan tunnistamisen kannalta kriittiset tiedot saattavat kadota katastrofin jälkeen aloitetuissa toimissa. Thaimaan tsunamin jälkeen esimerkiksi Khao Lakissa ja Phuketissa viranomaiset olivat järjestäneet vainajien joukkohautauksia ja tuhkauksia, jolloin tunnistaminen on voinut olla virheellistä tai sitä ei ole tehty lainkaan. Thaimaassa vainajia oli myös pyritty erottamaan hiusten värin perusteella ulkomaalaisista ja omaiset ja ystävät olivat käyneet tunnistamassa vainajia visuaalisesti ja tämän jälkeen vainajia oli joukkohaudattu tai tuhkattu. Vainajia oli siirretty myös temppeleihin ja omaiset olivat voineet siellä käydä tunnistamassa läheisensä ja haudata tämän jälkeen. Thaimaan ilmasto-olosuhteissa mahdollisuudet visuaaliselle tunnistamiselle heikkenivät nopeasti vainajien ruumiiden hajoamisen takia ja visuaalisessa tunnistamisessa oli suuri virheiden todennäköisyys. (Szibor ym. 2008, e39.)

Szibor ym. (2008, e39) tuovat esille, että vastaavissa tilanteissa tapahtumapaikalle pitäisi kiireellisesti lähettää DVI-asiantuntijoita, eli nopean toiminnan DVI-tiimi, taltioimaan ja rekisteröimään näytteitä vainajista ja vainajien omaisuutta Interpolin ja ISFG:n (International Society for Forensic Genetics) suositusten mukaisesti. Szibor ym. (2008, e39-e40) mukaan DVI-asiantuntijoiden ensimmäinen tehtävä olisi merkitä jokainen vainaja yksilöllisellä tunnistella. Asiantuntijat voisivat yksilöidä vainajan numeroidulla kupa-

rimerkillä tai mikrosirulla ja vainajan löytöpaikan tietojen tallentamiseen käytettäisiin GPS koordinaatteja. Kirjoittajat ehdottavat, että sormenjäljet otettaisiin sormenjälkiskannerilla samalla, kun vainajille annetaan yksilöllinen tunniste. Samoin DNA-näyte otettaisiin jo tässä vaiheessa. Dokumentaatiota täydennettäisiin valokuvaamalla ja merkitsemällä omaisuus. Kaikkiin kuviin ja omaisuuteen olisi liitettynä sama yksilöllinen tunnistenumero kuin esimerkiksi kuparimerkissä. Kirjoittajien mukaan tällä toimintatavalla DVI-asiantuntijat pystyisivät taltiomaan ja rekisteröimään runsaasti tunnistamiseen tarvittavia tunnistetietoja lyhyessäkin ajassa ja että ehdotettu toimintatapa ei korvaisi, vaan täydentäisi aiempia DVI-ohjeita. Kuvattu toimintamalli edellyttäisi, että kaikilla jäsenmailla olisi ajantasainen ja riittävä varustetaso. (Szibor ym. 2008, e39-e41.)

Myös Szibor ym. (2008, e40-e41) korostavat, että tunnistamisen onnistumisen kannalta on merkityksellistä, että kaikki tallennetut tiedot ja materiaalit on yhdistetty oikeaan uhriin, tiedot tallennetaan tietokantaan ja että toiminta on asiantuntijoiden johtamaa ja koordinoimaa.

3.8 DVI-prosessin vaiheet

Vaihe 1: Suuronnettomuuspaikka

(Ruumiiden, ruumiinosien ja omaisuuden käsittely).

Vaihe 2: Post Mortem

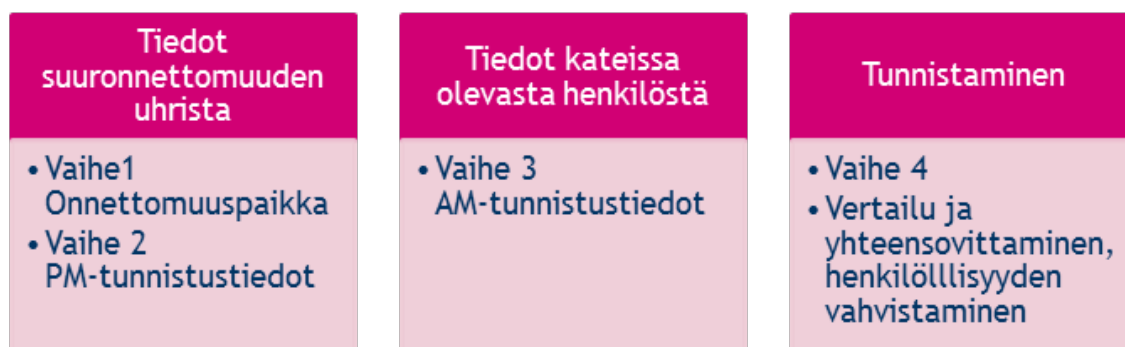
(Oikeuslääkärin tekemä oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus, jonka yhteydessä PM-tietojen kerääminen ja dokumentointi).

Vaihe 3: Ante Mortem

(AM-tietojen kokoaminen eri lähteistä mahdollisimman kattavasti).

Vaihe 4: Tunnistaminen

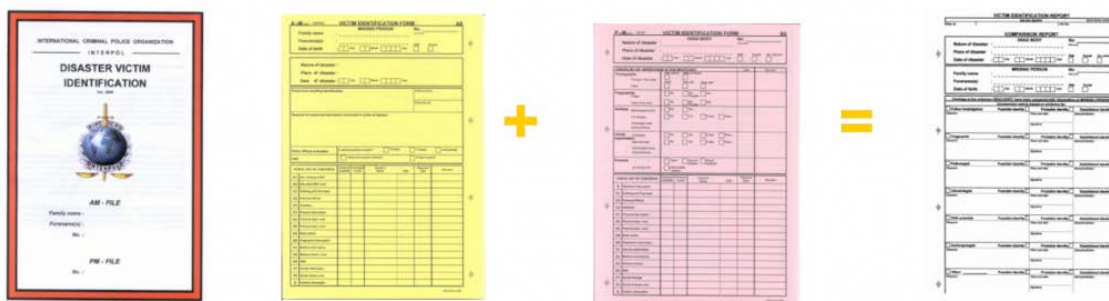
(AM- ja PM-datan vertailu /AM- ja PM-tietojen vertailu).

Taulukko 2 DVI-prosessin vaiheet (Uhrintunnistusopas 2019)

3.9 DVI-lomakkeet

DVI-toimintaa varten on käytettävissä lomakesarja AM-tietojen ja PM-tietojen keräämistä varten. Lomakesarjan avulla kerätyt tiedot ovat yhdenmukaisesti kirjattuja ja samalla lomakkeet toimivat muistilistana, jotta kaikki tarvittavat tiedot otetaan huomioon. Lomakkeet täytetään pääsääntöisesti paperille, mutta kaikki tiedot voidaan syöttää DVI-ohjelmaan, jolloin kerättyihin tietoihin voidaan tehdä hakuja. AM-lomakesarja on keltainen ja PM-lomake vaaleanpunainen. Vahvistetun tunnistuksen jälkeen kootaan pöytäkirja, jossa on yksi AM-, yksi PM- ja yksi tunnistusraportti. Tunnistusraporttiin kirjataan, kuinka kyseisen henkilön henkilöllisyys on vahvistettu ja kuka sen on tehnyt. Lomakkeet on käännetty suomeksi ja niitä päivitetään säännöllisesti.

Kuva 2 DVI-lomakkeet (Uhrintunnistusopas 2019)

Monikansallisissa DVI-operaatioissa tulisi kaikkien toimijoiden käyttää ajantasaisia, englanninkielisiä lomakkeita ja niitä tulisi säilyttää tunnistamiskeskuksessa. Käännettyjä ja osittain kopioituja tai täytettyjä lomakkeita ei tulisi käyttää tunnistamisen nopeuttamiseksi, yhdenmukaisen toiminnan varmistamiseksi ja virheiden välttämiseksi. (Byard & Winskog, 2010.)

3.10 AM-toiminta ja omaispoliisitoiminta

Suuronnettomuudessa kadonneista osallisista ja kadonneista henkilöistä kerätään elinaikaisia tunnistustietoja eli AM-tietoja. Tiedot kerätään AM-lomakkeelle, joka on osa DVI-lomakkeistoa. Jokaiselle osalliselle luodaan yksilöllinen AM-numero ja se kirjataan kaikille lomakesarjan sivulle. Lomakkeeseen kerätään mahdollisimman paljon tietoja henkilöllisyyden selvittämiseksi; perustietoja, primäärejä ja sekundäärisiä tuntomerkkejä. AM-tietoja saadaan omaisten lisäksi esim. potilastiedoista. Omaisilta saadaan perustietojen lisäksi sekundäärisiä tuntomerkkejä. Perustietoja ovat nimi, ikä, sukupuoli, pituus, paino, jne. Sekundääri-

siä tuntomerkkejä ovat esimerkiksi arvet, korut ja tatuoinnit. (Uhrintunnistuskoulutus 2018, 50-55). Primäärejä tuntomerkkejä ovat DNA-vertailujäljet, hammastiedot ja sormenjäljet. Ne ovat luotettavia ja ensisijaisia tunnistusmenetelmiä (Poliisin uhrintunnistustoiminta 2018, 2). (Kerätyt tiedot syötetään AM-PM-keskuksessa uhrintunnistusohjelmaan (DVI System International). Tietoja päivitetään sitä mukaan, kun niitä saadaan lisää. (Uhrintunnistuskoulutus 2018, 50-55.) AM-tiedot ovat merkityksellisiä tunnistamisen kannalta ja ilman niitä vertailua ei voida tehdä (Uhrintunnistusopas 2019).

Tällä hetkellä tunnistamiseen riittää yhden primäärin tunnusmerkin täyttyminen. Saataessa varma DNA-tunnistus, henkilöllisyydestä voidaan olla varmoja. Tämä ei kuitenkaan koske identtisiä kaksosia. (Poliisin uhrintunnistustoiminta 2018, 2; Uhrintunnistuskoulutus 2018, 42-47.)

AM-tietojen keräämistä koordinoi omaispoliisi. Omaispoliisi toimii yhteyshenkilönä omaisten ja DVI-yksikön välillä. Omaisille on helpompaa, kun on yksi tietty poliisi, jonka kanssa omaiset voivat asioida. Omaisiin pyritään saamaan mahdollisimman nopeasti yhteys ja heidän keskuudestaan pyritään löytämään henkilö, joka on omaisten yhteyshenkilö. Omaispoliisi kertoo omaisille yleisesti uhrintunnistustyöstä, sen vaiheista ja AM-tietojen keräämisestä. Omaispoliisi myös ohjaa omaisia kriisiavun pariin ja on tarvittaessa paikalla, kun omaiset käyvät katsomassa vainajaa oikeuslääketieteenlaitoksella sekä luovuttaa vainajan omaisuuden. (Uhrintunnistuskoulutus 2018, 56-60.)

3.11 PM-toiminta

PM-tietojen eli kuoleman jälkeisten tunnistustietojen kerääminen aloitetaan tapahtumapaikalla, kun jokaiselle vainajalle ja ruumiinosalle annetaan yksilöllinen PM-numero. PM-numero kirjataan jokaiselle PM-lomakkeen sivulle ja sama numero seuraa vainajaa loppuun asti. PM-lomakkeelle kirjataan vainajasta tai ruumiinosasta löytyneitä, yksilöiviä tunnistetietoja, joita voidaan verrata AM-tietoihin. (Uhrintunnistuskoulutus 2018, 32.)

PM-tietojen keräämistä jatketaan oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen yhteydessä. PM-tietojen kerääminen on poliisijohtoista ja se tehdään oikeuslääkärin, oikeushammaslääkärin ja teknikoiden kanssa yhteistyössä. Tuntemattomasta vainajasta kirjataan ulkoisen tarkastuksen yhteydessä mahdollisimman tarkat tiedot kuolemaa edeltävistä tuntomerkeistä, ulkonäöstä, koruista ja vaatetuksesta. Kirjaamisen lisäksi nämä dokumentoidaan valokuvaamalla. Vainajalta otetaan sormenjäljet, DNA-näyte ja oikeushammaslääkärin tekee vainajalle hammastutkimuksen. Tutkimus sisältää röntgenkuvauksen ja PM-hammaskartan. Vainajan

yksilöivä PM-numero liitetään kaikkeen vainajaa koskevaan dokumentaatioon. Oikeuslääketieteellisessä ruumiinavauksessa ja hammastutkimuksessa saadut PM-tiedot syötetään uhrintunnistusohjelmaan. (Uhrintunnistuskoulutus 2018, 34,40.)

3.12 AM-PM keskus

Suuronnettomuuden tapahduttua Keskusrikospoliisin tiloihin perustetaan mahdollisimman nopeasti AM-PM-keskus. Keskuksen johtajana toimii DVI-yksikön päällikkö. AM-PM-keskus ylläpitää tilannekuvaa ja hoitaa tukitoimintoja. Kaikki tieto kulkee AM-PM keskuksen kautta ja tiedon hallinta kuuluu keskukselle. Keskukselta pidetään tiiviisti yhteyttä AM- ja PM-toimintojen vetäjien kanssa. (Uhrintunnistuskoulutus 2018, 23-24.)

AM-PM-keskuksessa tehdään uhriluettelo kadonneiden henkilöiden luettelon perusteella tai mahdollisesti käytössä olevan matkustajaluettelon perusteella. AM-PM-keskukselle kuuluu myös kerättyjen AM-PM-tietojen tarkastaminen, säilyttäminen ja käsittely sekä vertailu- ja tunnistusasiakirjojen laadinta.

Vainajien kuljetukset tunnistuspaikalle, oikeuslääketieteellisten ruumiinavausmääräysten tekeminen ja vainajien kuljetusten järjestäminen ulkomailta ovat osa AM-PM-keskuksen toimintaa.

Suuronnettomuuden uhrien omaisia varten AM-PM-keskuksen yhteyteen perustetaan Call Center. Call Center on tarkoitettu suuronnettomuudessa olleiden omaisille ja sen tavoitteena on vastata mahdollisimman moneen puheluun ja tehdä tarvittavat kirjaukset. Call Centeriin tulevissa puheluista kirjataan kadonneen perustiedot ja tämän jälkeen tietojen käsittelyä jatketaan AM-PM-keskuksessa. (Uhrintunnistuskoulutus 2018, 63-68.)

3.13 Tunnistusryhmä ja tunnistusraati

Kansallisen DVI-keskuksen tunnistusryhmä vastaa AM- ja PM-tietojen vertailusta. Vertailun tarkoitus on todennäköisen henkilöllisyyden löytäminen. Tarvittaessa ryhmä kerää lisätietoja tunnistamista varten. Tunnistusryhmään kuuluvat tutkinnasta vastaava poliisi, uhrintunnistamisesta vastaava poliisi, oikeuslääkäri ja oikeushammaslääkäri. (Uhrintunnistusopas 2019.)

Asiakirjat siirtyvät tunnistusryhmältä tunnustusraadille arviointia ja päätöksen tekoa varten, kun tunnistusryhmä on arvioinut dokumentaation riittävän varman positiivisen tunnistuksen saamiseksi (Uhrintunnistusopas 2019).

Poliisi johtaa asiantuntijoista koostuvaa tunnustusraatia. Asiantuntijaryhmä tekee lopullisen tunnistamispäätöksen ja allekirjoittaa tunnistusraportin. Tunnistusraadin asiantuntijoilla on ammattitaitoa vahvistaa tai hylätä tunnistusryhmän ehdotus. Ryhmän jäsenenä voi olla sormenjälkiasiantuntijoita, genetiikan, oikeuslääketieteen ja oikeushammaslääketieteen asiantuntijoita. He katsovat aineistoa oman erityisalansa näkökulmasta. Tunnistusraati antaa jokaisesta tunnistetusta henkilöstä tunnistamispöytäkirjan ja se on vastuussa vainajan tunnistamisesta. Kun henkilöllisyydestä voidaan olla varmoja, tunnistusraati kirjoittaa todistuksen oikeuslääkärinä varten. Oikeuslääkäri voi todistuksen perusteella kirjoittaa vainajalle kuolintodistuksen ja vainajalle saadaan hautauslupa. (Uhrintunnistusopas 2019.)

3.14 Tunnistamisen merkitys

Tunnistamisen tavoitteena on selvittää aukottomasti onnettomuuden uhrien henkilöllisyys. Tunnistamisen jälkeen uhrin voidaan julistaa kuolleeksi ja kuolintieto merkitään Väestötietojärjestelmään. Näin tieto kuolemasta menee myös muihin asiointijärjestelmiin, esimerkiksi vakuutusyhtiölle ja pankkiin. Laki kuolleeksi julistamisesta (4.3.2005/127) määrittää ne tilanteet, joissa henkilö voidaan tietyin edellytyksin julistaa kuolleeksi, vaikka olisi edelleen kaiteissa.

Kuolleeksi julistamisesta seuraa esimerkiksi, että kadonneen henkilön avioliitto tai rekisteröity parisuhde purkautuu, omaisuuden hallinto siirtyy kuolinpesän osakkaille ja heillä on velvollisuus toimittaa perunkirjoitus ja omaisuus voidaan jakaa perintönä. Jos kuolleeksi julistetulla on ollut henkivakuutus, voi edunsaaja nostaa henkivakuutuskorvauksen. (HE 82/2004; Kuolleeksi julistaminen 2019.)

Tunnistamisella on merkitystä myös yksilön kannalta. Jokaisella on oikeus tulla haudatuksi omalla nimellä ja oman kulttuurinsa ja uskontonsa mukaan (Hurskainen 2015, 7). Tunnistamisella on suuri merkitys omaisille ja yhteiskunnalle. Kuolleen henkilön omaisille ja läheisille on tärkeää, että omaisen kohtalo selviää, hänet on tunnistettu ja voidaan haudata. (Leppilähti 2017, 4.) Kuolleeksi julistamisen ensisijainen tehtävä on poistaa se oikeudellinen epävarmuus, mikä seuraa kadonneena olemisesta. Toinen tärkeä tehtävä on väestötietojärjestelmän pitäminen ajan tasalla (HE 82/2004). Tällä varmistetaan, että kuolleen henkilön henkilötietoja ei voida käyttää väärin esimerkiksi rikollisessa toiminnassa (Leppilähti 2017, 4).

3.15 Työhyvinvointi

Uhrintunnistustoimintaa tekevä henkilöstö saattaa joutua kohtamaan tapahtumapaikkoja ja huonokuntoisia vainajia, joihin he eivät ole aiemmin tottuneet. Tämä voi aiheuttaa työntekijöille emotionaalisia ja psyykkisiä haasteita. Ihmisten aiheuttamia tapahtumia pidetään stressaavampina kuin luonnon aiheuttamia katastrofeja. Työolot ja -ympäristö saattavat olla haastavia, työtä saatetaan joutua tekemään äärimmäisissä lämpötiloissa ja ulkona. DVI-toimintaan liittyvät myös kiire, pitkät työpäivät, paine tuloksista, lyhyet ateria- ja lepoajat. Kansainvälisissä tapahtumissa henkilöstö saattaa joutua olemaan pitkiä aikoja erossa ystäväistä ja perheestä. Kumulatiivisen stressin vaikutus tällaisessa työssä on tunnistettu hyvin. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ymmärtää emotionaaliset vaikutukset ja tunnistaa negatiivisen stressin ja loppuun palamisen varoitusmerkit itsessään ja kollegoissaan. Yleisesti henkilöstö selviää paremmin ja pidempään vaikeissa tilanteissa jos he kokevat, että esimiehet välittävät heidän hyvinvoinnistaan. Henkilöstöä pitäisi kannustaa positiivisilla kommentteilla ja rohkaista huolehtimaan itsestään ja toisistaan. Myös tässä esimiehen tulisi toimia esimerkkinä ja huolehtia omasta jaksamisestaan. (Black, Walker, Hackman & Brooks 2010, 399-403.)

Poliisin yksi arvoista on henkilöstön hyvinvointi (Poliisin arvot 2019). Kriittisten tilanteiden jälkitoimet ovat yksi keino huolehtia henkilöstön hyvinvoinnista. Poliisihallitus on 10.4.2012 antanut kriittisten tilanteiden jälkitoimista poliisihallinnossa määräyksen 2020/2012/668. Poliisitoiminnan kriittisten tilanteiden jälkitoimiin kuuluvat välittömästi tapahtuman jälkeen pidettävä defusing ja 1-3 päivän päästä pidettävä debriefing (Järvelin 2011, 24). Rikoskomisariona työskentelevä Juha Järvelin on väitöskirjassaan Poliisin työturvallisuudenjohtamisen toimivuus kriisitilanteiden yhteydessä tutkinut ja lähestynyt aihetta kolmen kouluampumistapauksen kautta; Jokelan, Kauhajoen sekä Virginia Technin. Järvelinin tutkimuksessa tulee esille, että kriittisiin työtilanteisiin joutuneet arvostavat heille järjestettyä psykologista jälkipuintia ja että hän kokee, että hänen hyvinvoinnistaan välitetään ja hänestä halutaan pitää huolta. (Järvelin 2011, 6.) Järvelin esittelee väitöskirjassaan Suomeen tuomansa, poliiseille tarkoitetun, posttraumainternaatin eli posttraumatyöpajan. Virginia Technin kouluampumisten jälkeen poliiseja oli ohjattu Post Critical Incident eli PCIS-seminaareihin. Tutkimuksensa aikana Järvelinille selvisi, että myös Kauhajoen ja Jokelan kouluampumisten jälkeen poliiseilla olisi ollut tarvetta posttraumainternaatille. Tapahtumapaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä työskentelevät, ensivaiheen auttajat, ovat ensisijaisia traumatisoituja. Toissijaisia traumatisoituja ovat toisen vaiheen auttajat eli esimerkiksi uhrintunnistusta tekevät ja omia kohtaavat poliisit. Järvelin kävi tutustumassa posttraumainternaattiin Yhdysvalloissa ja ensimmäinen posttraumatyöpaja järjestettiin Suomessa 2010. (Järvelin 2011, 82, 211.) Nykyään se järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Posttraumatyöpaja on yksi Poliisihallituksen määräyksen mukaisista, kriittisten työtilanteiden jälkitoimista. Posttraumatyöpajaan voi osallistua

puoli vuotta kriittisen tapahtuman jälkeen (Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa 2012). Työhyvinvointiin kuuluvat myös mm. riittävät resurssit, kalusto ja välineet, mutta ne ovat monesti asioita, jotka on helpompi ottaa esille ja vaatia niihin täydennystä. Esimerkiksi resursseihin liittyvät asiat tulevat myös nopeammin esille jo tapahtuman akuutissa vaiheessa. Työhyvinvointiin ja poliisitoiminnan jälkitoimiin liittyen pyysin Järveliniä kirjoittamaan oppaaseen poliiseille tarkoitetusta posttraumatyöpajasta.

3.16 Viestintä

Viranomaisten tulee kiinnittää viestintään erityistä huomiota, etenkin suuronnettomuuksien, sekä henkeen ja terveyteen kohdistuneiden tapahtumien yhteydessä. Ruotsin DVI-oppaassa ei ole viestinnästä tai median hallinnasta kappaletta, vaikka Interpolin DVI-oppaassa on oma kappale nimellä Media Management. Interpolin DVI-oppaassa muistutetaan siitä, miten median kiinnostus suuronnettomuuksia kohtaan pitää huomioida ja miten kirjoitetut ja visuaaliset uutiset leviävät nykyään sekunneissa ympäri maailmaa ja miten viranomaisten tulee huomioida ne. Interpolin DVI-oppaaseen on kerätty viestintäyksikölle kuuluvia tehtäviä ja siinä kehoitetaan luomaan median edustajien kanssa yhteistyötä ja sääntöjä onnettomuustapahtumien varalta. (DVI Guide 2014, 25.) Oppaassa on lueteltu samoja periaatteita viranomaisten viestinnälle kuin Poliisihallituksen määräyksessä POL-2015-5146 Poliisin viestinnästä.

Määräyksen mukaan poliisin viestintään on voitava luottaa ja sen on oltava mm. avointa, oikea-aikaista ja ymmärrettävää. Poliisin viestinnästä säädetään useissa eri laeissa ja asetuksissa. Säädosperusteena on esimerkiksi Suomen Perustuslaki, Poliisilaki, Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta ja Asetus viranomaisen toiminnan julkisuudesta ja hyvästä hallintotavasta. Määräys Poliisin viestinnästä velvoittaa poliisiyksiköitä järjestämään sisäisen ja ulkoisen viestinnän niin, että se vastaa nykyistä lainsäädäntöä. (Poliisin viestintä 2015.) Tämän myötä poliisilaitoksilla on vielä viestintää koskevia omia ohjeita.

Hannele Seeckin (2009, 7-8) mukaan viestinnässä tulisi huomioida viisi ryhmää, joilla kaikilla on erilaiset tiedontarpeet: 1. *uhrit* eli ne, joiden henki ja terveys on vaarassa, 2. *uhrien omaiset*, jotka tarvitsevat tietoa läheistensä tilanteesta, 3. *suuri yleisö*, joka haluaa yleisesti tietoa tilanteesta, 4. *oman organisaation jäsenet* ja 5. *sidosryhmät*.

Suurelle yleisölle tiedottamisessa käytetään tarvittaessa vaaratiedotetta ja tämän jälkeen medialle lähetettävää ensitiedotetta, jota täydennetään myöhemmillä tiedotteilla. Ensitiedote voidaan lähettää myös Twitterillä, koska sen avulla tieto saadaan nopeasti yleisön tietoon. Ensitiedotteen tulee lähteä mahdollisimman nopeasti ja siinä tulee ilmetä, mitä on tapahtu-

nut, missä on tapahtunut ja milloin on tapahtunut. Ensitiedotteessa tulee myös kertoa, milloin asiasta tiedotetaan seuraavan kerran. Viestinnässä voidaan käyttää mm. Twitteriä, Facebookia ja viranomaisten omia verkkosivuja. (Snellman 2018.) Tämä tiedottaminen ei riitä uhrien omaisille, vaan heidät pitää erikseen huomioida myös henkilökohtaisella ja aktiivisella kanssakäymisellä. Onnettomuuspaikan läheisyyteen voidaan perustaa omaisille oma piste, johon onnettomuudessa kadonneiden omaiset voivat tulla. Omaispisteessä omaisilta kerätään alustavia tietoja läheisistä, joiden epäillään olleen onnettomuudessa osallisina, joihin ei saada yhteyttä ja joiden ei tiedetä lähteneen sairaalahoitoon. Omaispisteessä on mahdollista antaa lisätietoja sitä mukaan, kun niitä on saatavilla ja tietoja voidaan antaa.

Uhrintunnistustoimintaa vaatineita tapauksia on tarkasteltu artikkeleissa, niistä on kirjoitettu kirjoja ja laadittu väitöskirjoja. Esimerkiksi Maarit Pedak on tehnyt Pro gradu -tutkielman Tsunamikatastrofi Helsinki-Vantaan lentolentoasemalla - Poikkeustilannetoiminta evakuointilentojen vastaanotossa 27.12.2004 - 2.1.2005.

Hän on kirjoittanut Jokelan koulusurmista artikkelin - Uhrien ja omaisten tukikeskuksen johtaminen kriisissä ja tehnyt väitöskirjan Kompleksinen yhteisökriisi - Sisäinen kriisiviestintä kuntaorganisaation resilienssitekijänä Jokelan ja Kauhajoen koulusurmista. Hannele Huhta ja Salli Hakala ovat kirjassaan Kriisi ja viestintä tarkastelleet kriisiviestintää ja -johtamista ja analysoineet mm. Estonian uppoamisen ja Myyrmannin pommiräjähdyksen ja Thaimaan tsunamin kriisiviestintää.

Kaikissa näissä painotetaan viestinnän merkitystä ja kriisien johtamista. Tapahtuma ei ole viranomaisille kriisi, vaan he tekevät niissä heille kuuluvia tehtäviä. Suuronnettomuudet ja muut ihmishenkiä vaatineet onnettomuudet ovat kriisitapahtumia uhrien omaisille ja niillä on omaisiin käänteentekevä vaikutus. Heidän elämänsä ei enää koskaan palaa ennalleen. Suuronnettomuuden johtamiseen liittyvissä tehtävissä tapahtuneet virheet, väärät ratkaisut ja hidastelu heijastuvat myös omaisiin. (Pedak 2009, 97.)

Myös tästä syystä kriisijohtamista on syytä tutkia tapaustutkimuksella, jonka yhteydessä käydään läpi rikos tai onnettomuus ja analysoidaan onnistumiset ja missä toiminta vaatii kehittämistä. Tämä on merkittävä osa turvallisuuskulttuurin kehittämistä ja samalla voidaan pyrkiä hallitsemaan tulevaisuuden kriisejä kokemusten kautta. Turvallisuuskulttuuria on mahdollista kehittää koko toimialalla, mutta se vaatii suhtautumista kriiseihin niiden vaatimalla vakavuudella, kriisin vaiheiden analysointia sekä tiedon avointa jakamista toimialan sisällä. (Pedak 2009, 97-98.) Viranomaisten johtaminen ja päätöksenteko on byrokraattista, jolle myös muodolliset säännöt ovat ominaisia. Toiminta on standardisoitunutta, dokumentoitua ja selkeää. Dokumenttien runsaus mahdollistaa toiminnan tarkastelun jälkikäteen. (Huhtala & Hakala 2007, 109.)

Esimerkkinä työn vaiheiden analysoinnista ja siitä oppimisesta voidaan mainita Jokelan ja Kauhajoen kouluampumiset ja näissä tapauksissa uhrintunnistustoiminta ja viestintä omaisille.

Oikeusministeriö on julkaissut Jokelan ja Kauhajoen koulusurmista tutkintalautakunnan raportit. Molemmissa raporteissa on arvioitu myös uhrintunnistussyksikön uhrintunnistustoimintaa ja omaisille tiedottamista. Jokelan raportissa tuotiin uhrintunnistuksesta esille, että uhrintunnistus on tehtävä järjestelmällisesti ja totutulla tavalla, jotta jokainen uhri voitaisiin tunnistaa luotettavasti. Raportin mukaan uhrintunnistus oli tehty laadukkaasti ja luotettavasti ja poliisilla oli siihen riittävästi resursseja. Raportin johtopäätöksissä todettiin, että tämä vei aikaa, mutta on tärkeää, että virheellistä tunnistamista tai suruviestin vientiä väärään perheeseen ei saa tapahtua. Raportissa korostettiin myös sitä, että niillä omaisilla, jotka eivät ole saaneet yhteyttä kateissa olevaan läheiseen, on erityisen suuri tiedontarve. Raportin johtopäätöksissä arvioitiin, että omaisten tulisi saada mahdollisuuksien mukaan tieto läheisten tilasta jo siinä vaiheessa, kun henkilöllisyys on selvitetty alustavasti. (Jokelan koulusurmien tutkintalautakunta 2009, 106.)

Maarit Pedak tuo em. artikkelissaan esille myös viranomaisten välisen, nopean viestinnän merkityksen. Pedakin mukaan Jokelan koulusurmien yhteydessä kriisityöntekijät saivat neljä päivää tapahtuman jälkeen omaisten yhteystiedot poliisilta ja pääsivät vasta tämän jälkeen luomaan yhteyden kuolleiden perheisiin.

Kun Kauhajoella tapahtui seuraava kouluampuminen kymmenen kuukautta Jokelan koulusurmien jälkeen ja ampuja ampui itsensä lisäksi yhdeksän oppilasta ja opettajan, uhrintunnistussyksikkö vastasi uhrien tunnistamisesta. Tällöin Jokelan tapauksesta esille tulleet, parannusta vaativat seikat oli otettu uhrintunnistustoiminnassa huomioon. Raportissa tuodaan esille, että uhrintunnistajat pääsivät koululle tekemään uhrintunnistusta vasta klo 18 palokaasujen takia. Tämä osaltaan selittää sitä, että uhrintunnistusta ei päästy aloittamaan heti tapahtuman jälkeen. Kun uhrien tunnistaminen oli aloitettu ja sitä mukaan, kun ulkoiset tarkastukset etenivät, annettiin myös uhrien omaisille tietoa. Raportin johtopäätöksissä korostettiin jälleen uhrien omaisten tarvetta saada tietoa läheisestään, vaikka tieto olisin vielä epävarmaa. (Kauhajoen koulusurmien tutkintalautakunta 2010, 138.) Kriisin eri sidosryhmien, esimerkiksi omaisten tiedontarve johtuu henkilökohtaisesta hätätilanteesta, ei yleisestä kiinnostuksesta tapahtumaa kohtaan (Pedak 2018, 166).

Uhrien ja kateissa olevien omaisten tiedon tarvetta ei voida korostaa liikaa. Tämä tulee ottaa huomioon kaikissa uhrintunnistustoimintaa vaativissa tilanteissa. Asiasta ei kuitenkaan voida tehdä tarkkaa ohjetta, koska olosuhteet tapahtumapaikalla, vainajien määrä ja käytettävissä olevat tiedot vaikuttavat uhrintunnistamisen etenemiseen.

Pidin tärkeänä sisällyttää myös viestinnän osaksi opasta ja pyysin KRP:n viestintäasiantuntijaa kirjoittamaan luvun Viestintä Uhrintunnistustoiminnassa.

4 Opinnäytetyön toteutus

Ensimmäiset keskustelut uhrintunnistusoppaan toteutuksesta käytiin DVI-koordinaattorin kanssa jo alkuvuodesta 2018, kun aloitin opintoni ja mietin opinnäytetyön aihetta. Vuoden aikana osallistuin DVI-koulutuksiin, SAR-harjoitukseen (Search and rescue), moniviranomaisharjoituksena toteutettuun DVI-harjoitukseen, sekä Laurean opiskelijana olin evaluoimassa HAZARD-harjoitusta Turun satamassa. SAR-harjoituksen jälkeen keräsin KRP:n osallistujilta kirjalliset palautteet ja tein niistä raportin. Tutustuin DVI-harjoituksen ja -koulutuksien kirjallisiin palautteisiin ja osallistuin palautekeskusteluihin. HAZARD-harjoituksen evaluoinnin lisäksi olin kirjoittajana harjoituksesta laaditussa yhteisartikkelissa - HAZARD-hanke: Miten viranomaisten byrokraattinen viestintä ja tiedottaminen palvelevat pelastustointia? HAZARD-harjoituksessa ei harjoiteltu uhrintunnistusta, mutta olin evaluoimassa pelastuslaitoksen viranomaisviestintää ja tiedottamista. Oli hyvä päästä seuraamaan viranomaisviestintää myös toisen organisaation näkökulmasta ja havaita siinä samoja ongelmia, toimintatapoja ja harjoittelun merkitystä, kuin poliisin viestinnässä. Kaikki tiedot ja kokemukset eivät välttämättä suoraan näy Uhrintunnistusoppaassa tai opinnäytetyössä, mutta ne ovat auttaneet kokonaisuuden hahmottamisessa ja tärkeimpien asioiden esille tuomisessa. Kirjallisessa aineistossa tuli vahvasti esille ennakkoon sovittujen toimintatapojen, ohjeiden ja niiden harjoittelun merkitys. Samoin esille tuli se, että päivittäisillä ja yhteisesti sovituilla toimintatavoilla varmistetaan oikeat toimintatavat myös vaativammissa tilanteissa. Tämä vahvistaa sen, että myös uhrintunnistuksesta on tarve tehdä suomenkielinen opas ja uhrintunnistusta tulee harjoitella tuomalla toimintatavat päivittäiseen toimintaan ja harjoitella säännöllisesti.

Aloitin varsinaisen opinnäytetyön ja oppaan aineiston keräämisen 2018 loppuvuodesta ja tammikuussa 2019 toimitin Laureaan KRP:n edustajan kanssa tehdyn sopimuksen opinnäyteyhteistyöstä.

Helmikuussa 2019 olin yhteydessä THL:n yhteistyökumppaneihin ja sovimme, että he kirjoittavat oppaaseen asiantuntijakirjoitukset. Huhtikuussa 2019 olin yhteydessä myös KRP:n viestintäsuunnittelijaan ja rikoskomisario Juha Järveliniin ja sovimme, että he kirjoittavat Uhrintunnistusoppaaseen asiantuntijakirjoitukset. Olen kaikkien kirjoittajien kanssa käynyt keskusteluja kirjoitusten pituudesta, sisällöstä, tavoitteista ja kohderyhmistä.

Maaliskuussa 2019 aloin kirjoittaa Uhrintunnistusopasta ja opinnäytetyötä. Kirjoittamisen aikana olemme pitäneet palavereja ja työpajoja DVI-ryhmänjohtajan kanssa ja näiden yhteydessä olen muokannut ja täydentänyt opasta. Opinnäyteyössäni olen jo viitannut Uhrintunnistusoppaaseen.

4.1 Kehittämismenetelmä

Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö eli toiminnallinen opinnäytetyö. Se on työelämälähtöinen kehittämishanke, koska aihe on saatu toimeksiantona Keskusrikospoliisilta. Raportin lisäksi toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu varsinainen tuotos eli produkti. (Vilka & Airaksinen 2003, 65). Tässä tapauksessa kansallinen Uhrintunnistus-opas. Nimenomaan produkti on olennainen osa toiminnallista opinnäytetyötä. Raportointi on vain osa työprosessin dokumentointia. Raportoinnissa on oleellista tuoda esille kaikki ne seikat, jotka vaikuttavat produktin valmistamiseen ja työn merkityksen ymmärtämiseen. Raportissa tulee esille opinnäytetyön tavoite, tarkoitus, mitä opinnäytetyön eteen on tehty ja miksi on tehty niin kuin on tehty. (Vilka & Airaksinen 2003, 83-84.)

4.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on ammatillisen toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjeistäminen tai järjestäminen. Opinnäytetyö voi olla esimerkiksi ammatilliseen käyttöön tarkoitettu ohje, opastus tai ohje tai se voi olla oman työn jäsentämistä tai yhteistyön kehittämistä. (Vilka & Airaksinen 2003, 9; Toikko & Rantanen 2009, 60.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuote, esimerkiksi opas, tehdään jollekin kohderyhmälle. Ohjeistuksen tai oppaan tavoitteena on toiminnan selkeyttäminen. Kohderyhmän määrittäminen on tärkeää, koska se ratkaisee tuotteen tai ohjeistuksen sisällön. Kohderyhmän määrittämisellä rajataan sisältöä ja työ pysyy sille tarkoitettussa laajuudessa. Kohderyhmän avulla voidaan myös testata tuotteen käytettävyyttä. Kohderyhmältä on mahdollisuus saada palautetta työn onnistumisesta, ohjeistuksen selkeydestä ja ammatillisesta merkittävydestä. Ongelmana vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioinnissa on syy-seuraussuhteiden löytyminen eli onko tavoitellut toimintatavat opittu oppaan avulla vai jostain muualta. (Vilka & Airaksinen, 2003, 38-40; Kananen 2012, 155.) Käytettävyyden kannalta tulee pohtia esimerkiksi,

miten kohderyhmä saa oppaan parhaiten käyttöönsä ja se on tarvittaessa muokattavissa ja päivitettävissä.

4.3 Tutkimuksellinen kehittäminen

Tutkimuksellisessa kehittämisessä pyritään luomaan uutta tietoa työelämän käytännöistä. Pyrkimyksenä on myös ratkaista käytännössä nousseita ongelmia tai uudistaa käytäntöjä. Kanasen (2012, 13, 64) mukaan pitää kuitenkin ennen ongelman ratkaisua ymmärtää, mistä ongelmassa on kyse ja mitä tietoa tarvitaan. Toikon & Rantasen (2009, 56) mukaan yksi kehittämisprosessiin sisältyvistä tehtävistä on perusteltava mitä ja miksi kehitetään. Tutkimuksellisessa kehittämisessä tutkija määrittää tiedonkeruumenetelmät ja erilaisia menetelmiä käytetään monipuolisesti. Tietoa kerätään kehittämisen tueksi käytännöstä ja teoriasta ja sitä arvioidaan systemaattisesti ja kriittisesti. Tutkimuksellisessa kehittämisessä korostuu aktiivinen vuorovaikutus eri tahojen kanssa. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 18; Kananen 2012, 13.)

Opas on rakennettu KRP:n asettamien tavoitteiden mukaisesti ja KRP:n DVI-ryhmänjohtaja toimii oppaan tarkastajana. Myös asiantuntijakirjoitusten pyytäminen oppaaseen esimerkiksi THL:n yhteistyökumppaneilta, oli edellä kuvattua vuorovaikutusta ja tiedon keräämistä.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kerätä oikeaa ja ajantasaisia tietoja ja ohjeita uhrintunnistus-toiminnasta yhteen paikkaan. Oppaan ja koulutusten avulla pyritään tiedon lisäämiseen, yhdenmukaisiin toimintatapoihin ja valmiuteen toimia todellisessa tilanteessa. Kehittämisellä pyritään muutokseen ja saavuttamaan jotain parempaa tai tehokkaampaa kuin aiemmat toimintatavat. Keskeisenä elementtinä on tavoitteellisuus. Tavoitteellisuuteen sisältyy ajatus muutoksesta ja muutoksen suunta on menneestä kohti tulevaa. Kun kehittämistyöllä pyritään parantamaan ammatillista osaamista, tavoitellaan muutosta työnteon tavassa tai menetelmissä. Usein kehitysprojektit liittyvät laadunvarmennukseen. Kehittämistoimintaan liittyy myös tulosten levittäminen ja laajentaminen, sekä uuden tiedon ja taidon siirto. Sitä voidaan edistää tuotteistamisella, eli tässä tapauksessa kansallisella oppaalla. Tuotteen yhteydessä on kerrottava mihin tarkoitukseen tuote on luotu ja millaisia tuloksia sillä saadaan. Tulosten levittämistä voidaan tehdä esimerkiksi koulutusten yhteydessä. Kehittämisellä pyritään uusien ideoiden lisäksi myös tiedon levittämiseen ja laajentamiseen. Jos kehittäminen on onnistunut, voi kehitystyö levitä myös muiden organisaatioiden tai toimijoiden käyttöön. (Toikko & Rantanen 2009, 16, 65.)

Uhrintunnistusopas kuvaa DVI-toiminnan tämän hetkistä tilaa. Tavoite on, että toiminnan kehittymisen ja organisoitumisen myötä, laatimani opas toimii pohjana tuleville oppaille ja jatkuvalla toiminnan kehittämiselle.

4.4 Dokumenttianalyysi

Dokumenttianalyysi on menetelmä, jolla dokumentteja analysoidaan järjestelmällisesti. Niiden pohjalta luodaan sanallinen ja selkeä kuvaus kehitettävästä ja tutkittavasta asiasta. Sisältöanalyysin avulla käsiteltävä aineisto pyritään tiivistämään ja selkeyttämään. Herkkyys asiayhteydelle on dokumenttianalyysin vahvuus. Dokumenttianalyysissa sisällön analyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti ja siihen kuuluvat aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja abstrahointi. Pelkistämällä selkeytetään ja tiivistetään aineistoa. Runsaan ja monimuotoisen aineiston tiivistämisellä aineiston informaatioarvo kasvaa. Abstrahoinnilla erotetaan oleellinen tieto, jonka perusteella muodostetaan teoreettinen käsitteistö. (Ojasalo ym. 2009, 121-125; Kananen 2012, 13)

Opinnäytetyötäni varten kävin läpi Interpolin ja Ruotsin DVI-oppaiden lisäksi Keskusrikospoliisin koulutusmateriaaleja, joissa on käyty läpi mm. Interpolin DVI-oppaan keskeisimmät asiat ja Suomen toimintaa ohjaavat säädökset ja toimintatavat. Materiaaleja tiivistämällä, poimimalla sieltä tärkeimmät ja oleelliset asiat, saadaan aikaan kattava ja helppokäyttöinen opas. Asiantuntijakirjoituksia en muokannut tai tiivistänyt, koska asiantuntijoiden kirjoittamat kappaleet sisältävät sen tiedon, jonka he ovat arvioineet olevan merkityksellistä.

4.5 Muu aineiston ja tietoperustan kerääminen

Keskustelut, puheet, kuvaukset ja muu tekstimuodossa oleva aineisto voi olla sisältöanalyysin kohteena. Samoja asioita voidaan käsitellä eri näkökulmista ja siitä voidaan esittää erilaisia näkökulmia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että asiasta saataisiin erilaisia ratkaisuja. (Kananen 2012, 116.) Osallistumalla keskusteluihin, palavereihin, harjoituksiin ja koulutuksiin käsitys DVI-toimintaan liittyvistä, erilaisista kokonaisuuksista on hahmottunut paremmin ja Interpolin oppaan ohjeistus on saanut tukea ja vahvistusta. Yhtenäisten toimintatapojen ja viranomaisten ymmärrys oman ja toisen työn merkityksestä, sekä viestinnästä sen välineenä, ovat tulleet vahvasti esille. Viranomaisten viestintä organisaatioiden sisällä ja välillä, sekä viestintä muille onnettomuuden osallisille on tullut esille kaikissa harjoituksissa ja keskusteluissa. Tämä vaikutti siihen, että viestintä nostettiin oppaaseen omaksi kappaleekseen ja sitä varmasti tullaan täydentämään myös jatkossa uusien viestintämenetelmien ja -käytänteiden kehittyessä.

Alla olevasta taulukosta ilmenee, miten muuten Uhrintunnistusoppaaseen on kerätty aineistoa, kuin valmiiksi olleesta kirjallisuudesta tai materiaaleista. Osa keskusteluista ja tapaamisista on ollut epävirallisia, joten niitä ei ole huomioitu taulukossa.

Taulukossa näkyy myös palavereja ja työpajoja, joissa oppaan sisältöä on käyty läpi ja tehty asiantuntija-arviota.

Aineiston keräämismenetelmä	Viranomaisen / Yhteistyökumppani	Henkilöiden lkm	Tapahtumien lkm	Ajankohta
Keskustelut ja palaverit	Poliisi (DVI-ryhmänjohtaja)	1	22	2018-toukokuu 2019
SAR-harjoitus ja kirjalliset palautteet KRP:n osallistujilta	Poliisi, Keski-Uudenmaan Pelastuslaitos, ensihoito, Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys, OTKES, VAPEPA	16	1	23.5.2018
DVI-ryhmän kokous	Poliisi	7	1	5.9.2018
Moniviranomais-Koulutus/harjoitus (DVI-koulutus/harjoitus ja kirjalliset palautteet harjoitukseen osallistuneilta	Poliisi, THL, OTKES, Puolustusvoimat, Poliisiammattikorkeakoulu	81	1	12.-14.9. 2018
DVI-koulutus	Poliisi ja THL (Espoon ja Vantaan PL)	42	1	31.10-1.11.2018
HAZARD-viranomaisharjoituksen evaluointi	Pelastuslaitos, Sairaankuljetus, Rajavartiolaitos, Poliisi, Laurea Amk	2	1	28.11.2018
Keskustelu	Poliisi	4	7	Tammi-, toukokuu 2019
Keskustelu	THL	2	4	Helmi-, toukokuu 2019
Työpaja	Poliisi (DVI-ryhmänjohtaja)	1	3	Maalis-, toukokuu 2019
Keskustelu	Poliisihallitus	1	1	Toukokuu 2019

Taulukko 3 Aineiston kokoaminen viranomaisyhteistyössä ja harjoituksissa

4.6 Käytettävyys

Uusi tuote on valmistumisen jälkeen testattava ja selvitettävä, onko tuote vaatimusten mukainen, käytettävä ja valmis julkaistavaksi. Tuotteen käytettävyyttä voidaan arvioida esimerkiksi käytettävyydestaustauksella ja asiantuntija-arviolla. Käyttäjien tekemää käytettävyydestausta pidetään luotettavampina ja objektiivisempina, kuin niitä arviointimenetelmiä, jotka tehdään ilman käyttäjien läsnäoloa. Arviointi on edullisempaa kuin käyttäjätestaus, joten tuotteelle kannattaa ensin tehdä arvio ja sen jälkeen korjata arvioinnissa löytyneet virheet. Tämän jälkeen tuotteelle kannattaa tehdä käytettävyydestesti. (Sinkkonen, Nuutila & Törmä 2009, 285.) Käytettävyydestestin tarkoituksena on tuotteen kehittäminen ja käytettävyyden varmistaminen ja puutteiden löytäminen. Testaus voidaan tehdä jo vanhaan tuotteeseen ja uusi tuote kehitetään sitä parantamalla tai testaus voidaan tehdä esimerkiksi uuden tuotteen prototyypivaiheessa tai sen ollessa valmis. Yksi testauksen osa-alue on sisältötekstit ja niiden ymmärrettävyys. (Sinkkonen ym. 2009, 300-301. Kuutti 2003, 68.)

Tuotteen käytettävyys mitataan todellisten käyttäjien tehdessä oikeita töitä tai todellisen kaltaisessa ympäristössä. (Sinkkonen ym. 2009, 297, 299-301.) Käytettävyydestestin tulokset pitää myös analysoida ja raportoida. Käyttäjätestissä saadaan paljon erilaista tietoa ja tieto pitää saada sellaiseen muotoon, että sitä voidaan hyödyntää tuotteen kehittämisessä. Usein käyttäjätestauksen tavoitteena on löytää käytettävyyteen liittyvät ongelmat. Havaitut virheet ja puutteet kirjataan ja ne on hyvä käydä vielä läpi testiryhmän kanssa, jotta havainnot tulevat varmasti ymmärrettyä oikein. Samalla tulee selvittää mistä käytettävyysongelma johtuu. (Sinkkonen ym. 2009, 308-309; Kuutti 2003, 79.) Käytettävyydestestaus tai arviointi eivät riitä, vaan löydettyjen virheiden kriittisyys on arvioitava ja virheet on myös korjattava. (Sinkkonen ym. 2009, 286, Kuutti; 2003, 80).

Tuotteen arvioinnissa voidaan tehdä asiantuntija-arvio. Tämä perustuu asiantuntijan hiljaisiin osaamiseen ja arvio tehdään ilman erityisiä muistilistoja. Asiantuntija arvioi, miten hän itse oppisi käyttämään tuotetta ja mitkä tuotteen ratkaisut voivat tuottaa ongelmia käyttäjälle. (Sinkkonen ym. 2009, 295.) Asiantuntija-arvion etuina on, että tuotteesta voi löytyä paljon virheitä ja vakavia voi löytyä paljon. Tämä kuitenkin vaatii asiantuntijalta riittävää asiantuntemusta ja tulos riippuu asiantuntijan osaamisesta. (Sinkkonen ym. 2009, 286.)

Uhrintunnistusoppaan osalta asiantuntija-arvion teki Keskusrikospoliisin DVI-koordinaattori ja DVI-ryhmänjohtaja. Monen vuoden työkokemuksella hän arvioi oppaan sisältötekstit ja niiden ymmärrettävyyden.

Ajankäytöllisesti asiantuntija-arvio oli taloudellisempi vaihtoehto, kuin todellisten käyttäjien tekemä käytettävyydestestaus. Tarkoitus on, että oppaaseen tehtyjen muutosten ja lisäysten jälkeen se lähetetään vielä luettavaksi DVI-koulutuksissa kouluttajina toimineille teknisille

tutkijoille. Todellinen käytettävyydestä voidaan tehdä jonkin DVI-harjoituksen yhteydessä, jolloin se voidaan testata todellisen kaltaisessa ympäristössä. Testissä voidaan selvittää löytävätkö käyttäjät harjoituksen skenaariossa tarvitsemansa tiedot helposti ja nopeasti ja onko saatavilla ollut tieto auttanut heitä harjoituksesta suoriutumisessa.

Käytettävyydestä voidaan käyttää esim. Sinkkosen ym. (2009, 306) kirjassa Helppokäyttöisen verkkopalvelun suunnittelu - olevaa käytettävyydestin rakennetta. Testi jaetaan neljään vaiheeseen:

1. Testitilanteen selvittäminen käyttäjille
2. Alkukysely tai -haastattelu
3. Testitehtävien tekeminen
4. Loppuhaastattelu

Ennen käyttöönottoa opas voidaan testata uhrintunnistustoimintaa tekevillä poliisimiehillä. Jokaisesta poliisilaitoksesta valitaan neljä poliisia, yksi teknisestä- ja taktisesta tutkinnasta, kenttätöytätekevä poliisi ja päällystön edustaja. Kaikkien ryhmien edustajat kohtaavat tilanteita, joissa tarvitaan uhrintunnistusta, mutta he lähestyvät asiaa eri näkökulmista. Jokaisen osallistujan tulisi löytää oppaasta se tieto, mitä hän työssään tulee tarvitsemaan. Testin aluksi osallistujille kerrotaan uhrintunnistusoppaan ja testin tarkoitus. Osallistujilta kysytään kirjallisesti, mitä he tietävät uhrintunnistuksesta ja ovatko he saaneet siihen koulutusta. Tämän jälkeen heille jaetaan uhrintunnistusopas perehtymistä varten ja sen jälkeen he vastaavat kysymyksiin oppaan selkolukaisuudesta, käytettävyydestä ja edelleen kehitettävyydestä.

Lopullinen käytettävyydestä tulee päivittäisessä työssä, kun jossain tapahtuu DVI-toimintaa vaativa onnettomuus tai rikos. Siinä vaiheessa nähdään, miten tositilanteessa opas löydetään ja miten sitä voidaan hyödyntää. Tapahtuman jälkeen tulee selvittää oppaan löydettävyys, käytettävyys ja miten sitä pitäisi parantaa. Näissä tilanteissa esimerkiksi oppaan päivittämisestä vastaavat henkilöt voivat olla yhteydessä tutkinnasta vastaaviin henkilöihin ja pyytää kommentteja oppaan käytettävyydestä ja miten opasta voisi kehittää. Mahdollisuus palautteen antamiseen sitouttaa ihmisiä myös tuotteen myöhempään jatkokehitykseen (Toikko & Rantanen 2009, 63).

5 Tulokset

Opinnäytetyöni lopputuloksena eli produktina valmistui 70 sivuinen DVI-opas, jonka sisällysluettelo on tämän opinnäytetyön liite 1. Oppaan tarkoituksena oli koota mahdollisimman paljon DVI-toiminnassa tarvittavaa tietoa samaan paikkaan. Tästä syystä oppaaseen liitettiin yhteystietolista, infolehtinen, jossa on omaisille tietoa DVI-toiminnasta, linkki AM- ja PM-lomakkeisiin, sekä linkit muihin tarvittaviin asiakirjoihin. Oppaassa ei ole salassa pidettävää materiaalia, mutta se on poliisin ohje ja tulee viranomaisten käyttöön.

DVI-toiminta kehittyy Suomessa koko ajan ja tekemäni opas on vain alkutoimi DVI-toiminnan kehittämisessä. Opasta tulee päivittää ja täydentää jatkuvasti ja käytänteiden ja organisaatioiden vakiintuessa. Päivittäistoiminnassa ja DVI-tapauksissa hyväksi havaitut menetelmät tulee liittää oppaaseen ja jakaa valtakunnallisesti kaikkien DVI-työtä tekevien käyttöön. Oppaassa on syventävää tietoa esimerkiksi DNA-tunnistamisesta ja siihen lisätään myös muista osa-alueista vastaavia osioita toiminnan kehittyessä.

6 Johtopäätökset

Opas on oleellinen työkalu DVI-toiminnassa, jotta uhrintunnistusta tehdään varmoilla menetelmillä, Suomen uhrintunnistusmenetelmät saadaan yhteneväisiksi kansainvälisten menetelmien kanssa ja suomalaisten on helpompaa osallistua monikansallisiin operaatioihin. Yhdenmukaiset ja luotettavat menetelmät ovat tärkeitä myös uhrien ja omaisten kannalta. Opas on syntynyt KRP:n tarpeesta. Se pohjautuu voimassa olevaan lainsäädäntöön, virallisohjeisiin, kansainvälisiin käytäntöihin ja asiantuntijoiden kirjallisiin materiaaleihin. Harjoitukset, keskustelut, opinnot, saamani kokemukset ja aineistot ovat auttaneet hahmottamaan DVI-toimintaa kokonaisuutena, miten monia ulottuvuuksia viranomaistoiminnalla on ja miten viestintä liittyy kaikkeen.

Oppaan asianmukainen käyttö voidaan varmistaa ainoastaan siten, että sen olemassaolo saatetaan kaikkien poliisien tietoisuuteen. Ei riitä, että DVI-toimintaan koulutetut ja perehtyneet tietävät oppaasta ja toimintatavoista, koska suuronnettomuus tai vastaava voi tapahtua missä päin Suomea tahansa ja vaadittavat alkutoimet ja perustiedot DVI-toiminnasta on oltava kaikkien poliisien tiedossa.

Tämä puolestaan edellyttää sitä, että se jaetaan kaikkiin poliisiyksiköihin ja johtokeskuksiin. Tämän lisäksi uhrintunnistuskoulutus tulee sisällyttää osaksi poliisien opetussuunnitelmia.

Opas tulee olla sähköisessä muodossa poliisin sisäisessä intranetissä ja sen tulee olla helposti löydettävissä. Oppaan ollessa sähköisessä muodossa se on helposti muokattavissa ja ajan-
tasainen.

Poliisilla on käytössä verkkokoulutuksia tärkeiksi koetuista osa-alueista ja ne tulee kaikkien poliisimiesten suorittaa hyväksytysti. Koen, että uhrintunnistustoiminta olisi yksi näistä asioista, johon kaikkien poliisien tulisi perehtyä esimerkiksi mainitun verkkokoulutuksen kautta. Haastattelussaan Helsingin Sanomissa 3.1.2019 Seija Ylijoki-Sørensen kertoo, että hänen mielestään joskus vainajasta on kirjattu henkilötiedot, vaikka tätä ei ole ulkonäön perusteella voitu varmasti tunnistaa. Myös Ylijoki-Sørensen tuo esille sen, että yhteistyössä poliisin ja THL:n kanssa järjestetyt koulutukset ovat lisänneet Helsingin poliisin tunnistamispyyntöjä. (Pajuriutta 2019.)

Nykyään onnettomuuden tapahtuessa tieto siitä leviää todella nopeasti esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Paikalla olijat ja silminnäkijät voivat reaaliaikaisesti välittää kuvia tai videokuvaa laajalle yleisölle. Media saattaa käyttää näitä kuvia omissa uutisissaan ilman, että tapahtumasta on kulunut kauaa ja faktoja tarkistettu. Poliisilta vaaditaan nopeaa reagointia tapahtumapaikalla tehtävien alkutoimien lisäksi tiedottamisessa ja omaisten tavoittamisessa.

Laatimani DVI-opas perustuu kansainvälisiin ohjeisiin, Suomessa voimassa oleviin lakeihin, asetuksiin, sääntöihin ja ohjeisiin, joita toiminnassa on ehdottomasti noudatettava. Tästä syystä vain ne ovat laatimani oppaan lähteinä. Tämä myös varmistaa sen, että oppaan laatiminen on toistettavissa.

Koska opas laatimassani muodossa perustuu tämän hetken säädöksiin ja ohjeisiin, sen sisältö ei saa olla pysyvä, vaan sitä tulee muokata ja kehittää säädösten, toimintaohjeiden, toiminnan organisoitumisen sekä toimintaa koskevan tieteellisen tutkimuksen kehittymisen myötä. Suuremmat uhrintunnistusta vaativat tapaukset tulee käydä läpi myös oman uhrintunnistusr ryhmän ja muiden toimintaan osallistuneiden kanssa. Tapauksen myötä esille tulleet onnistumiset tulee kirjata oppaaseen ja tarvittaessa muokata puutteellisia ohjeita.

7 Lähteet

Painetut

Coombs, W.T. 2012. Ongoing Crisis Communication. The University of Central Florida.

Haddow, G. & Haddow K. 2014. Disaster communications in a changing media world. Oxford:Elsevier.

Huhtala, H. & Hakala, S. 2007. Kriisi ja viestintä: Yhteiskunnallisten kriisien johtaminen julkisuudessa. Helsinki: Gaudeamus.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Kuutti, W. 2003. Käytettävyys, suunnittelu ja arviointi. Helsinki: Talentum.

Ojala, J. 2015. Poliisin tehtävät suuronnettomuustilanteessa. Suuronnettomuusopas. Helsinki: Duodecim.

Ojasalo, K., Moilanen T. & Ritalahti J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Helsinki: WSOY.

Pajuriutta, S. 2019. Nimi vainajalle. Helsingin sanomat, A18-19. Helsinki: Sanoma Media Finland (Seija Ylijoki-Sørensenin haastattelu)

Pekkonen, T. 2015. VIRVE-viranomaisverkko. Suuronnettomuusopas. Helsinki: Duodecim.

Ruuska, R. 2015. Suuronnettomuusvalmius ja johtamisjärjestelmä. Suuronnettomuusopas. Helsinki: Duodecim.

Sinkkonen, I., Nuutila E. & Törmä, S. 2009. Helppokäyttöisen verkkopalvelun suunnittelu.

Toikko, T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Valtonen, V. 2010. Turvallisuustoimijoiden yhteistyö operatiivis-taktisesta näkökulmasta. Helsinki: Maapuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos.

Vastamäki, P. 2015. Valtakunnalliset tehtäväkäsittelyohjeet ja alueelliset hälytysohjeet. Suuronnettomuusopas. Helsinki: Duodecim.

Vilka H. & Airaksinen T., 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. 2017. Valtioneuvoston periaatepäätös. Helsinki: Turvallisuuskomitea.

Sähköiset

Black, S., Walker, G., Hackman, L. & Brooks, C. 2010. Disaster victim identification - The Practitioner's Guide. Dundee: Dundee University Press.

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/laurea/reader.action?docID=3055079&ppg=1>

Byard, R. W., & Winskog, C. 2010. Potential problems arising during international disaster victim identification (DVI) exercises. *Forensic Science, Medicine, and Pathology*. March 2010, Volume 6, Issue 1, pp 1-2.

<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs12024-009-9141-5.pdf>

Disaster Victim Identification DVI. Tsunami. Interpol. Viitattu 8.5.2019.

<https://www.interpol.int/en/How-we-work/Forensics/Disaster-Victim-Identification-DVI>

DVI-Guide. Interpol. Viitattu 8.5.2019.

<https://www.interpol.int/en/How-we-work/Forensics/Disaster-Victim-Identification-DVI>

HE 82/2004. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuolleeksi julistamisesta ja säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain 6§ muuttamisesta.

<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040082?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=82%2F2004#idp446587744>

Holappa, L. 2015. Pro Gradu-tutkielma. Viranomaisyhteistyön johtaminen suuronnettomuustilanteissa. Maanpuolustuskorkeakoulu.

<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/116035/SM984.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Hätäkeskukset vastaanottavat hätäilmoitukset. Vastuualueet. Helsinki: Sisäministeriö. Viitattu 27.5.2019.

<https://intermin.fi/hatakeskustoiminta/hatakeskukset>

Järvelin, J. 2011. Poliisin työturvallisuudenjohtamisen toimivuus kriisitilanteiden yhteydessä. Tampereen yliopisto.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66770/978-951-44-8501-5.pdf?sequence=1>

Kadonneen henkilön etsintä ja poliisitutkinta. 2013. Poliisihallituksen ohje 2020/2013/3057. Helsinki: Poliisihallitus.

Kriisiviestinnän periaatteet. 2009. Varaudu. Opas kunnan viestintään kriisi- ja erityistilanteissa. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

http://shop.kuntaliitto.fi/product_details.php?p=306

Kriittisten tilanteiden jälkitoimet poliisihallinnossa. 2012. Poliisihallituksen määräys 2020/2012/668. Helsinki: Poliisihallitus

Kuolleeksi julistaminen. Oikeuslaitos. Viitattu 8.5.2019

<https://oikeus.fi/fi/index/tietoaarjenongelmiin/henkilonkadottua/kuolleeksijulistaminen.html>

Laki hätäkeskustoiminnasta 20.8.2010/692. Suomen laki.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100692>

Laki kuolemansyyn selvittämisestä 1.6.1973/459. Suomen laki.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730459?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20kuolemansyyn%20selvitt%C3%A4misest%C3%A4>

Laki kuolleeksi julistamisesta 4.3.2005/127. Suomen laki.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050127?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20kuolleeksi%20julistamisesta>

OM. 2009. Jokelan koulusurmat 7.11.2007. Tutkintalautakunnan raportti. Oikeusministeriön julkaisu 2009:2. Helsinki: Oikeusministeriö.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76154/omju_2009_2_jokelan_koulusurmat_132_s.pdf?sequence=1&isAllowed=y

OM. 2010. Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008. Tutkintalautakunnan raportti. Oikeusministeriön julkaisu 11/2010. Helsinki: Oikeusministeriö.

https://www.turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/fi/poikkeuksellisetpahtumat/Sfbm5XgdL/Kauhajoen_koulusurmat_23.9.2008.pdf

Pedak, M. 2018. Kompleksinen yhteisö kriisi - Sisäinen kriisiviestintä kuntaorganisaation resilienssitekijänä Jokelan ja Kauhajoen koulusurmissa. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 69/2019. Helsinki: Unigrafia.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/232572/KOMPLEKS.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pedak, M. Uhrien ja omaisten tukikeskuksen johtaminen kriisissä. Media & viestintä 32(2009): 2, 97-109.

<https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62956/24495>

Poliisihallituksen kirje POL-2016-1530. 2016. Helsinki: Poliisihallitus

Poliisin arvot. 2019. Poliisi internetsivut. Viitattu 24.4.2019.

https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/poliisin_arvot

Poliisilaki 22.7.2011/872. Suomen laki.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=poliisilaki>

Poliisin uhrintunnistustoiminta. 2018. Poliisihallituksen ohje POL-2017-15821.

Helsinki: Poliisihallitus.

Poliisin viestintä. 2015. Poliisihallituksen määräys POL-2015-5146. Helsinki: Poliisihallitus.

Poliisitutkinta kuoleman johdosta. 2013. Poliisihallituksen ohje 2020/2013/4591. Helsinki:

Poliisihallitus.

Schwarz, A., Seeger M. W., Auer, C. 2016. The Handbook of International Crisis Communication Research. John Wiley & Sons, Incorporated

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/Laurea/detail.action?docID=4509799#>

Seeck, H. 2009. Kriisijohtamisen anti työyhteisökriseihin. Kriisit ja työyhteisöt - kriisijohtaminen työyhteisöjen tukena. Helsinki: Työterveyslaitos.

http://eprints.lse.ac.uk/49812/1/Seeck_kriisit_ja_tyoyhteisot_2009.pdf

Szibor, R., Huckenbeck, W., Thiel, W., Krause, D. & Lessig, R. 2008. Thoughts for the organisation of an early phase response to preserve victim identification information after mass disasters: A contribution to: ISFG: Recommendations regarding the role of forensic genetics for disaster victim identification. Forensic Science International. Amsterdam: Elsevier Limited.

<https://search-proquest-com.nelli.laurea.fi/docview/1034453540?accountid=12003>

Tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistaminen passirekisteriin tallennettujen sormenjälkien avulla. 2013. Poliisihallituksen ohje 2020/2013/4601. Helsinki: Poliisihallitus.

Turvallisuustutkintalaki 20.5.2011/525. Suomen laki.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110525>

Uhrintunnistus. Poliisin internetsivut. Viitattu 1.3.2019.

<https://www.poliisi.fi/rikkokset/uhrintunnistus>

Julkaisemattomat

DVI-Sweden 2017. Metodiopas tunnistamiseen DVI. Suomenkielinen käännös. Alkuperäinen teos Utbildningshandbok Grundutbildning DVI.

Hurskainen, S. 2015. Luento. Vantaa: KRP

Leppilähti A. 2017. Luotettavasta tunnistamisesta. Luento 2017. Helsinki: Poliisihallitus.

Palo, J. 2019. Asiantuntijakirjoitus uhrintunnistusoppaaseen.

Snellman, A. 2018. Viestinnästä kriisitilanteessa. Sähköposti. KRP. Vantaa

Uhrintunnistuskoulutus 2018. Henkilinjan työryhmän kokoama luentopaketti. Vantaa: KRP.

Uhrintunnistusopas. 2019. Vantaa: KRP

Wennqvist, G. 2011. DVI-uhrintunnistusyksikkö, 20 vuotta uhrintunnistamista. Luento. Vantaa: KRP.

Ylijoki-Sørensen, S. 2019. Asiantuntijakirjoitus Uhrintunnistusoppaaseen.

Taulukot

Taulukko 1 Opinnäytetyön kirjallisuuslähteet	10
Taulukko 2 DVI-prosessin vaiheet (Uhrintunnistusopas 2019)	21
Taulukko 3 Aineiston kokoaminen viranomaisyhteistyössä ja harjoituksissa	34

Kuvat

Kuva 1 Viranomaisten ajoneuvoja vankkurimuodostelmassa HAZARD-harjoituksessa (Vuorisalo 2018)	15
Kuva 3 DVI-lomakkeet (Uhrintunnistusopas 2019)	22

8 Liitteet

Uhrintunnistusoppaan sisällysluettelo

Sisällys

1	Esipuhe	5
2	Käsitteet ja lyhenteet.....	6
3	Mitä on DVI.....	7
4	Oikeudellinen perusta	8
5	Miksi tunnistaminen	9
6	Interpolin tuki	10
7	Interpolin DVI-opas	11
8	Kansainvälinen DVI-yhteistyö.....	12
9	DVI-prosessi.....	12
10	Lomakkeet	13
11	Vaiheet	14
11.1	Post Mortem - vaaleanpunainen lomake	15
11.2	Ante Mortem - Keltainen lomake	15
11.3	Vertailu - Valkoinen lomake	16
12	Suuronnettomuusluokittelu	17
12.1	Avoin suuronnettomuus	18
12.2	Suljettu suuronnettomuus	18
13	Yhteistyö suuronnettomuuden yhteydessä	18
14	AM-PM-keskus.....	19
15	Pohjoismainen yhteistyö	21
16	Suomen kansallinen DVI-organisaatio	22
16.1	Keskusrikospoliisi	22
16.2	Koulutusvastuu	24
16.3	Kansainvälinen tapahtuma.....	25
16.4	Suomen uhrintunnistusyksikkö	26
16.5	AM.....	27
16.6	PM.....	27
17	DVI Vaihe 1 Suuronnettomuuspaikka	28
17.1	Alkutoimet	28
17.2	Työ suuronnettomuuspaikalla	29
17.3	Työturvallisuus	30
17.4	Kenttätyövastaava	30
17.5	Työmenetelmä / kenttäryhmä	32
17.6	Rekisteröiminen - Recovery Booklet.....	32
17.7	Ruumiiden ja ruumiinosien merkitseminen.....	33
17.8	Valokuvaaminen ja mittaaminen	33
17.9	Onnettomuuspaikan jako	34
17.10	Ruumiiden pakkaaminen	35
17.11	Vainajien koontipaikka	36

18	DVI Vaihe 2 Post Mortem-tutkimus	36
18.1	Vastuu ja yhteistyö	36
18.2	Silpoutuneet ruumiit	37
18.3	Työmenetelmä	37
18.4	Aikajana PM-tutkimusta varten	38
18.5	Dokumentointi ja valokuvaaminen	39
18.6	Sormenjälkien ottaminen	40
18.7	Obduktio (ruumiinavaus).....	40
18.8	Oikeushammaslääketieteellinentutkimus.....	42
18.9	Vaatteet ja tavarat	42
18.10	Laadunvalvonta ja asiakirjojen tarkistaminen	42
19	DVI Vaihe 3 Ante Mortem-tietojen kerääminen	42
19.1	AM-vastaava	44
19.2	AM-varustepakkaus	44
19.3	Omaispoliisi.....	44
20	DVI Vaihe 4 Vertailu ja tunnistaminen	46
20.1	Tunnistusryhmä	46
20.2	Kotiuttaminen	47
21	Tunnistamismenetelmät	47
21.1	Primaarit tunnistamismenetelmät	47
21.2	Sormenjäljet.....	47
21.3	Oikeushammaslääketiede	48
21.4	DNA	49
22	DNA-menetelmät uhrintunnistuksessa.....	50
22.1	DNA-tunnistus DVI-tilanteissa	51
22.2	PM-näytteet (vainajanäytteet).....	51
22.3	Vertailunäytteet (AM)	53
22.4	Eri sukulaisten käyttökelpoisuus	54
22.5	DNA-tunnistusprosessi	55
22.6	Taustaa	56
23	Sekundaariset tunnistamismenetelmät	59
23.1	Lääketieteelliset tiedot	59
23.2	Patologia	59
23.3	Antropologia.....	60
23.4	Tavarat ja vaatteet.....	60
24	Vainajan tunnistaminen RTL:n näkökulmasta	60
24.1	Tunnistaminen sormenjälkien perusteella.....	61
24.2	Tunnistaminen DNA:n perusteella - kaksi vaihtoehtoa.....	61
24.3	DNA-prosessi yksittäistapauksissa.....	62
24.4	Huomioitavaa DNA-tunnistuksista.....	63

25	DVI-tunnistusprosessi DVI-tapauksissa	62
25.1	Tunnistusprosessi	62
26	Kadonneet henkilöt	64
27	Posttraumatyöpaja.....	65
28	Viestintä	66
29	Muistilista onnettomuustilanteessa	67
30	Liitteet.....	70